

Saara Autio & Pirjo Huttunen
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysalan YAMK-tutkinto
Sairaanhoitaja YAMK, Sosionomi YAMK
Opinnäytetyö 2020

VALMIINA TULEVAISUUTEEN

Nuorten ajatuksia ammattiin valmistumisen tukemisesta

TIIVISTELMÄ

Autio Saara & Huttunen Pirjo

Valmiina tulevaisuuteen. Nuorten ajatuksia ammattiin valmistumisen tukemisesta.

47 Sivua, 4 liitettä

Lokakuu 2020

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaali- ja terveysalan YAMK-tutkinto

Sairaanhoitaja (YAMK), Sosionomi (YAMK)

Syrjäytymisvaarassa olevien terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen

Opinnäytetyön tarkoituksena on tuottaa tietoa, millaista tukea ja apua nuoret tarvitsevat suorittaakseen toisen asteen opinnot päätökseen. Opinnäytetyömme tavoite on selvittää, millaiset asiat ovat esteenä ammattiopintojen suorittamiselle ja löytää nuorten tärkeäksi kokemia tuen muotoja, jotka auttavat koulutuksen loppuun suorittamista. Lisäksi haluamme saada ymmärrystä siitä, millaisia merkityksiä nuoret antavat ammattiin valmistumiselle suhteessa tulevaisuuteen.

Opinnäytetyö on toteutettu laadullisen menetelmän keinoin käyttäen apuna eläytymismetelmää. Aineisto on kerätty käyttämällä kahta kehyskertomusvariaatiota, jotka poikkeavat toisistaan yhdellä osa-alueella. Osa-alue ohjaa tarinan joko positiiviseen tai negatiiviseen suuntaan. Tehtävän annossa on mainittu, että kertomukset voivat olla fiktiivisiä eikä niiden tarvitse perustua todellisuuteen. Kehyskertomusten tarkoitus on antaa nuorelle itselleen mahdollisuus tuottaa tietoa tarinanomaisesti käyttäen apuna luovuutta ja mielikuvitusta. Nuoret vastasivat molempiin kehyskertomuksiin.

Aineiston olemme analysoineet sisällönanalyysin periaattein. Koska vastaajajoukko on pieni, on tulokset esitetty siten, ettei niistä voida tunnistaa yksittäisen nuoren tarinaa tai vastausta. Tutkimukseen osallistui yhteensä neljä nuorta, jotka ovat mukana Oppilaitos-Vamos hankkeessa. Hankkeen tarkoitus on tukea nuoria kiinnittymään toisen asteen opintoihin ja auttaa jo koulutuksen keskeyttäneitä nuoria palaamaan takaisin opintojen pariin.

Asiasanat: Ammatillinen koulutus, Koulupudokkaat, Nuoret, Valmistumiseen tukeminen

ABSTRACT

Autio Saara & Huttunen Pirjo

Ready for the future. Thoughts of young people of support in graduation

47 pages and 4 appendices

October 2019

Diaconia University of Applied Sciences

Master's degree in Social Services and Health Care

Master's Degree in the Promotion of the Health and Well-Being of People in Danger of Marginalisation

The purpose of the thesis is to provide information about what kind of support and help young students themselves think they need to complete secondary education. The aim of the thesis is to find out what kind of things are an obstacle to completing vocational studies and to find the forms of support that young people think important to complete their education. Secondly, the authors want to understand the importance of graduation in relation to young people's thoughts about their future.

The thesis is qualitative study which has been implemented using the empathy method. The material was collected using two frame story variations that differ from each other by one variable. The variations direct the story in both positive and negative directions. The assignment states that the stories may be fictitious and need not to be based on reality. The purpose of the frame stories is to give participants opportunity to write in a storytelling way by using their own creativity and imagination. Young people responded to both versions of the frame stories.

The material was analyzed using content analysis. Because of the few respondents, the results were presented so that an individual person's response cannot be identified. The study involved four persons who are customers of the project Oppilaitos-Vamos. The aim of the project is to support young people to get involved in secondary education and to help those who have already dropped out of education to return to their studies.

Keywords: Vocational education, School drop-outs, Young people, Supporting graduation

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	4
2 NUORTEN HYVINVOINTI.....	5
2.1 Nuoruus elämän vaiheena	5
2.2 Hyvinvoinnin osatekijät.....	6
3 KOULUPUDOKKUUDEN EHKÄISY	9
3.1 Koulupudokkuuden määritelmä.....	9
3.2 Koulupudokkuuteen altistavia tekijöitä	10
3.3 Koulupudokkuudelta suojaavia tekijöitä	12
3.4 Peruspalvelut ja muut tuen muodot nuorten tukena.....	13
3.5 Sosiaali- ja terveystyöpalvelut	14
3.6 Kuntoutus- ja työllisyyspalvelut	16
3.7 Muut tuen muodot.....	17
4 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITE.....	19
5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	20
5.1 Toimintaympäristö ja kohderyhmä.....	20
5.2 Aineiston keruu.....	20
5.3 Kehyskertomukset	24
5.4 Aineiston analysointi	26
6 TUTKIMUSTULOKSET	30
6.1 Ammattiopintojen suorittamista estävät tekijät	30
6.2 Ammattiopintojen suorittamista tukevat tekijät.....	31
6.3 Nuorten tarvitsema tuki ammattiin valmistumisessa	32
6.4 Valmistumisen merkitys nuorten tulevaisuuteen	33
7 TULOSTEN TARKASTELU JA POHDINTA	35
7.1 Odotettuja ja yllättäviä tuloksia	35
7.2 Metodisten ratkaisujen onnistuminen	37
7.3 Tulosten soveltaminen	39
7.4 Vamos-suhteen toimivuus	40
LÄHTEET	41

LIITE 1. Suostumus tutkimukseen osallistumisesta	47
LIITE 2. Kehyskertomuksen ohjeistus nuorelle	49
LIITE 3. Kehyskertomus ensimmäinen variaatio	50
LIITE 4. Kehyskertomus toinen variaatio	51

1 JOHDANTO

Vuonna 2018 toisen asteen ammatillisissa opinnoissa aloitti 123 100 uutta opiskelijaa. (Tilastokeskus. Ammatillinen koulutus 2019.) Tutkintoon johtavan koulutuksen keskeyttäneistä opiskelijoista 5,1 prosenttia ei jatkanut enää missään tutkintoon johtavassa koulutuksessa. Vuonna 2019 ammatilliset opinnot keskeytti 7,4 prosenttia aloittaneista opiskelijoista. Naiset keskeyttivät ammatillisen koulutuksen opinnot useammin kuin miehet. Kokonaan koulutuksen keskeyttämisen sijaan naiset kuitenkin jatkoivat opintojaan muualla miehiä useammin. (Tilastokeskus. Koulutuksen keskeyttäminen 2019.)

Nuorten syrjäytyminen ja ammatillisen tutkinnon suorittamatta jättäminen on ajankohtainen ilmiö ja siihen halutaan puuttua myös poliittisella tasolla. Voimassa olevan hallitusohjelman yhtenä tavoitteena on niin koulutukseen kuin nuorten syrjäytymisen ehkäisyyn panostaminen. Koulutus nähdään parhaana turvana syrjäytymistä ja näköalattomuutta vastaan ja siihen halutaan vaikuttaa. Hallitusohjelman mukaan ilman toisen asteen tutkintoa jää kuusitoista prosenttia ikäluokasta ja ohjelman tavoitteena on varmistaa, että jokainen peruskoulun päättävä suorittaa toisen asteen koulutuksen. Keinoja toisen asteen koulutukseen pääsemiseksi ovat ohjauksen vahvistaminen, opiskeluhoillon palveluiden kehittäminen, toisen asteen koulutukseen ohjaavien ja valmistelevien menetelmien vahvistaminen sekä oppivelvollisuuden korottaminen kahdeksaentoista ikävuoteen asti. Oppivelvollisuuden nostamisen sisälle rakentuu erilaisia tukitoimia, jotka parantavat valmiuksia suoritua opinnoista. (Valtioneuvoston julkaisuja. Osallistava ja osaava Suomi 2019.)

Helsingin Diakonissalaitoksen säätiön (HDL) alainen Vamos on nuorten hyvinvointia tukeva palvelu, joka toimii kolmellatoista eri paikkakunnalla Suomessa. Vamoksen toiminta-ajatuksena on tukea nuoria ensin saavuttamaan toimiva perusarki, jonka jälkeen tuetaan kohti koulu- ja työelämää. Vamoksen palvelujen alla on käynnissä useita nuorille suunnattuja hankkeita, joista yksi on Oppilaitos-Vamos. Hankkeen tarkoituksena on tukea opiskelijaa suorittamaan toisen asteen opinnot päätökseen ja siirtymään kohti työelämää tai jatko-opintoja. (Helsingin Diakonissalaitos 2019.)

Opinnäytetyön tarkoituksena on tuottaa tietoa siitä, millaista tukea ja apua nuoret itse kokevat tarvitsevänsä suorittaakseen ammattiopinnot päätökseen. Tavoitteena on löytää nuorten tärkeiksi kokemia tukimuotoja koulutuksen loppuun saattamiseksi. Lisäksi pyritään tuottamaan ymmärrystä siitä, millaisia merkityksiä nuoret antavat ammattiin valmistumiselle suhteessa muuhun elämään. Teimme tätä opinnäytetyötä yhteistyössä Kuopiossa toimivan Oppilaitos-Vamos hankkeen kanssa, jonka toiminnan kautta löysimme tutkimukseen osallistuvat nuoret. Toteutamme tutkimuksen laadullisen menetelmän keinoin ja käytämme aineiston keruussa eläytymismenetelmää.

2 NUORTEN HYVINVOINTI

2.1 Nuoruus elämän vaiheena

Nuoruus on siirtymistä lapsuudesta aikuisuuteen. Nuoren kehitystä vievät eteenpäin monenlaiset muutokset. Nuoren kasvua ja kehitystä määräävät erityisesti fysiologiset muutokset ja kypsyminen, ajattelutaitojen kehittyminen, sosiaalisen ympäristön laajeneminen sekä sosiaalis- kulttuurisen ympäristön muutokset. Nuoruudessa sosiaalinen ympäristö muuttuu nopeasti. Tällaisia ikään rinnastettavia muutoksia nuoren kehitysympäristössä on esimerkiksi koulusiirtymien nivelvaiheet. Robert Havighurstin (1947) mukaan eri-ikäisiin kohdistuu normatiivisia odotuksia, joita hän kutsuu kehitystehtäviksi. Kehitystehtävien tuomat vaatimukset ja haasteet muuttuvat iän myötä ja niiden onnistunut ratkaisu vahvistaa hyvinvointia sekä luo pohjaa myöhemmälle positiiviselle kehitykselle. Kaverisuhteiden ylläpitäminen, perheen suunnittelu, koulutuksen ja ammatinvalinta ovat Havighurstin mukaan nuoruuden tärkeimpiä kehitystehtäviä. Nuoren kehitysympäristön laajentuessa perheen merkitys pysyy kuitenkin tärkeänä osana nuoren elämää. Vanhempien tehtävänä on tukea, neuvoa ja ohjata nuorta, mutta myös nuoren oma käyttäytyminen vaikuttaa vanhempien suhtautumiseen ja kasvatukseen. (Nurmi, Ahonen, Lyytinen, Lyytinen, Pulkkinen, Ruoppila 2006, 124, 126, 131, 135–136, 145.)

Nuoruudessa ihminen kohtaa nopeasti muuttuvia mahdollisuuksia ja haasteita. Haasteet ja mahdollisuudet ohjaavat nuoren valintoja, toimintaa sekä päätöksiä. Nuori ohjaa myös itse omaa elämäänsä ja valitsee itselleen erilaisia kehitysympäristöjä, kuten harrastukset, kaveripiiri ja ammatinvalinta. Usein nuori saavuttaa tavoitteensa, mutta ei aina eikä sellaisena kuin oli itse suunnitellut. Tällöin nuori joutuu sopeutumaan tilanteeseen ja muuttamaan omia toimintatapojaan tai tavoitteitaan. Valintojen perusteella nuori päätyy tiettyyn asemaan, kuten koulutukseen tai kaveripiiriin, omassa ympäristössään. Valinnat perustuvat nuoren omalle motivaatiolle ja tavoitteille, mutta valintojen onnistuminen tapahtuu ympäristön tuomien rajoitusten ja mahdollisuuksien puitteissa. Oman elämän ohjaaminen

vaatii nuorelta ajattelu- ja suunnittelutaitojen kehittymistä, jotka kehittyvät jokaisella yksilöllisesti. Lisäksi oman elämän ohjaamiseen vaikuttaa merkittävästi nuoren minäkuva. Myönteisen minäkuvan omaavat nuoret uskovat vaikutusmahdollisuuksiinsa suhteessa omaan tulevaisuuteen ja toiminta on suoraviivaista. Kielteinen minäkuva puolestaan kertoo heikosta luottamuksesta omiin taitoihin ja vaikutusmahdollisuuksiin sekä johtaa helposti haasteellisten tehtävien välttelyyn. (Nurmi ym. 2006, 132, 135.)

Koulutuksen ja ammatinvalinta on yksi merkittävimmistä valintatapahtumista nuoren elämässä. Kaikilla nuorilla on yksilöllinen motivaatiosuuntautuminen, joka pohjautuu sekä aikaisempaan elämäkokemukseen, että yksilöllisiin eroihin. Yksilöllisiä eroja on esimerkiksi persoonallisuudessa ja temperamentissa, joiden perusteella kiinnostuksen kohteet ovat erilaisia. Elämäkokemuksen tuomia vaikutteita voivat olla muun muassa vanhemmilta saadut mallit ja harrastustoiminta. Kun nuori on valitsemassa jatkokoulutusta ja ammattia, hän vertaa omia motiivejaan tarjolla oleviin koulutus- ja työpaikkoihin. Tavoitteiden saavuttamiseen vaikuttaa oman motivaation lisäksi vallitseva tilanne nuoren elämässä sekä nuoren saavutukset, kuten aiempi koulumenestys. Tavoitteiden asettamisen lisäksi nuoren on suunniteltava omaa koulutuspolkua. Suunnittelussa nuori saa tukea muun muassa koulun oppilaanohjauksesta. (Nurmi ym. 2006, 137.)

2.2 Hyvinvoinnin osatekijät

Siinä missä nuoruus elämän vaiheena on täynnä mahdollisuuksia ja haasteita, on se myös haavoittuvuuden aikaa. Osalle nuorista tulee nuoruusvuosina erilaisia ongelmia, jotka voivat näkyä häiriökäyttäytymisenä tai henkisenä pahoinvointina. Osan kohdalla nuoruusiän ongelmat häviävät aikuisiässä, mutta toisille ne saattavat jäädä kasaantuvaksi vyyhdiksi vaikuttaen omaan elämänhallintaan. Terveiden ja hyvinvoinninlaitoksen tekemän kansallisen syntymäkohortin 1987-aineistossa tarkastellaan nuorten hyvinvointia mielenterveysdiagnoosien, koulutuksen, työelämän, rikollisuuden, etuuskien käytön ja lopulta kasautuvan huono-osaisuuden näkökulmista. Nämä tekijät vaikuttavat nuoren kokemaan hyvinvointiin sekä ilmentävät myöhemmin riskejä huono-osaisuuteen ja syrjäytymiseen.

(Sutela, Törmäkangas, Toikka, Haapakorva, Hautakoski, Hakovirta, Rasinkangas, Gissler & Ristikari 2016, 4.)

Nykypäivänä nuorten hyvinvoinnin ympärillä käyty keskustelu liittyy usein prosesseihin, jotka hankaloittavat nuoren koulusta työelämään siirtymistä ja jotka pahimmillaan edesauttavat koulutuksen ja työelämän ulkopuolelle jäämistä. (Sutela ym. 2016, 3). Useiden tutkimusten mukaan toisen asteen koulutuksen ulkopuolelle jääminen on yksi syrjäytymisen riskitekijä. Peruskoulun merkitys korostuu, sillä heikko menestys siellä saattaa johtaa toisen asteen koulutuksesta karsiutumiseen. Toisen asteen koulutuksen puuttuminen vaikuttaa työmarkkina-asemaan. Lisäksi työttömyys ja toimeentulo-ongelmat ovat yleisempiä niillä nuorilla, joilla on suoritettuna vain peruskoulu. Pelkän peruskoulun suorittaneilla nuorilla on lisäksi useissa tutkimuksissa havaittu enemmän terveyteen ja etenkin psykiseen hyvinvointiin liittyviä ongelmia. (Kestilä 2008, 122.)

Viranomaiset ja ammattilaiset saattavat suunnitella ja tehdä toimenpiteitä muun muassa lainsäädännön ja ohjeistusten mukaisesti omassa toimivallassaan sekä suunnitella ja kohdistaa nuoreen toimia tilanteiden korjaamiseksi. Kuitenkaan nuori ei näissä tilanteissa välttämättä koe tulleen kohdatuksi ja autetuksi, vaan jää avun ulkopuolelle. (Määttä & Määttä 2015, 5.) Vaikka koulutuksen ja työelämän ulkopuolelle jääneiden nuorten ja nuorten aikuisten usein ajatellaan olevan syrjäytymisen riskissä, ei kuitenkaan kaikkien osalta ole tarkoituksen mukaista puhua niin. Joillekin nuorille koulutuksen ja työn puuttuminen ja ulkopuolisuus saattavat olla omasta tahdosta riippuvainen asia. Osa nuorista saattaa lykätä valintojen tekemistä sekä muutoin poiketa ajattelusta aikuistumisvaiheesta. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. Lapset nuoret ja perheet. Syrjäytyminen ja syrjäytymisenriskitekijät 2018.)

Usein keskusteluissa ei huomioida lapsuuden merkitystä sekä kuinka inhimillinen pääoma ja sen kehittyminen alkavat jo varhaislapsuudessa. Kuitenkin juuri lapsuuden olosuhteet vaikuttavat vahvasti siihen, kuinka nykypäivän nuoret ovat eriarvoisessa tilanteessa, kun kasvetaan vanhemmaksi ja aletaan kiinnittyä ja ottaa kantaa yhteiskuntaan. Vanhempien vaikutus ja heidän elämäntilanteensa voivat luoda olosuhteita, jotka korostavat eriarvoisuutta nuorten välillä. (Sutela ym.

2016, 3.) Vanhempien ja varhaislapsuuden perhetekijät vaikuttavat nuoren myöhempään hyvinvointiin. Varhaisten elinolojen vaikutus näkyy muun muassa koulutuksen valinnoissa ja terveystyöskäytymisessä. Tätä kautta niillä on vaikutusta aikuisuuden sosioekonomiseen asemaan. (Kestilä 2008,126.)

Vaikka vanhempien vaikutukset nuoren myöhempään huono-osaisuuteen on monien tutkimusten kautta ilmeistä, on myös koulutuksen merkityksellä työelämään sijoittumiseen nykytutkimusten valossa vaikutus. Nyky-yhteiskunnassa korostuu koulutuksen merkitys hyvinvoinnin yhtenä suurena osatekijänä sillä kouluttaminen vaikuttaa työllistymiseen. Työelämä mahdollistaa toimeentulon ja toimeentulo mahdollistaa monia aikuisuuteen tyypillisesti miellettyjä tekijöitä kuten kodin perustamisen, vapaa-ajanviettomahdollisuudet, matkustamisen, harrastamisen ja muut elämään aikuisuudessa tärkeäksi miellettyt asiat. (Sipilä, Kestilä & Martikainen 2011, 129.)

3 KOULUPUDOKKUUDEN EHKÄISY

3.1 Koulupudokkuuden määritelmä

Suomessa alettiin puhua syrjäytymisestä ensimmäisiä kertoja 1970-luvulla (Berg, Huurre, Kiviruusu & Aro 2011, 168). Syrjäytymiskäsitteen määrittelemisen yksiselitteisesti on vaikeaa, sillä syrjäytyminen ei ole ainoastaan yhden elämään liittyvän ongelman ilmentymä ja tuotos, vaan syrjäytyminen nähdään enemmän huono-osaisuuden kasautumisena, jossa useiden elämän eri osa-alueiden kanssa on tai tulee ongelmia. Huono-osaisuuden kasautumisesta yksilön elämään saattaa seurata yhteiskunnan ulkopuolelle jääminen, mikä ajatellaankin usein työttömyytenä ja koulutuksen puutteena. Huono-osaisuuden kasautumiseen liittyvät myös yksilön muut syrjäytymistä edistävät tekijät kuten mielenterveys ja päihdeongelmat. (Paananen, Surakka, Kainulainen, Ristikari & Gissler 2019, 119, 123–126.) Toisaalta syrjäytymistä voidaan ajatella myös väliaikaiseksi, jolloin esimerkiksi työttömyydestä voidaan palata takaisin työelämään tai erilaisiin kouluttautumismuotoihin ja näin ollen päästä takaisin ikään kuin yhteiskunnan sisäpuolelle (Kainulainen 2006, 382–383).

Syrjäytymiskeskustelun yhteydessä on yhä enemmän alettu puhua myös koulutuspolitiikasta. Huolenaiheena on ollut se, ettei syrjäytymisen vakavuutta ole huomioitu tarpeeksi, vaikka ongelmat korostuvat erityisesti yläasteelta jatko-opintoihin siirryttäessä nuoren kannalta merkityksellisessä elämänvaiheessa. Koulunkäynnistä syrjäytyminen on yksi merkityksellisimmistä syrjäytymiskehityksen riskitekijöistä ja koulutuksella katsotaankin olevan vaikutuksia moniin hyvinvoinnin osatekijöihin ja syrjäytymisriskin ennaltaehkäisyyn. (Ahonen, Torppa, Määttä, & Eklund 2013, 97–98.) Koulunkäynnistä syrjäytymisellä eli koulupudokkuudella tarkoitetaan sellaisia oppilaita, jotka ovat suorittaneet pelkän peruskoulun eivätkä ole hakeutuneet toisen asteen tutkintoon tai muihin koulutuksiin tai toisen asteen tutkinto on jäänyt kesken. (Järvinen & Vanttaja 2013, 515–517.)

3.2 Koulupudokkuuteen altistavia tekijöitä

Ylisukupolvista huono-osaisuutta on tutkittu laajasti. Vanhempien huono-osaisuudella kuten työttömyydellä, heikolla koulutustasolla ja erilaisilla toimeentuloilla on vaikutus lapsen myöhempään huono-osaisuuteen. Jos vanhemmat ovat olleet toimeentulotuen asiakkaita, on paljon todennäköistä, että myös lapset myöhemmin tulevat toimeentulotuenasiakkiksi ja riski syrjäytymiseen ja koulupudokkuuteen on suuri. (Kallio, Kauppinen & Erola 2016, 658–659.) Puhuttaessa syrjäytymisestä koulutukseen liittyvässä kontekstissa on hyvä tarkastella sitä myös yksilön näkökulmasta.

Yksittäisen nuoren syrjäytymiselle altistavia tekijöitä saattavat olla yksilöön liittyvät motivaation ja sosiaalisten taitojen pulmat, itsesäätelyn ongelmat ja oppimisvaikeudet (Poikkeus, Puttonen, Lerkkanen, Kuorelahti, Siekkinen, Kiuru & Nurmi 2013, 111). Lisäksi nuorella saattaa olla mielenterveys- ja päihdeongelmia sekä taloudellisia vaikeuksia, jotka vaikeuttavat kouluun pääsyä sekä toisaalta heikentävät motivaatiota ja kykyä hakeutua opintoihin (Paananen ym. 2019, 124). Esi-merkkinä oppimisvaikeudet vaikuttavat monenlaisiin kokemuksiin omasta itsestä, osaamisesta ja omista kyvyistä, joiden kautta ne vähitellen vaikuttavat myös asenteisiin ja halukkuuteen työskennellä oppimisen eteen. Myöhemmin oppimisvaikeudet saattavat hankaloittaa tiedon omaksumista ja hankintaa ja näin vaikeuttaa ammattiin opiskeltaessa. (Ahonen ym. 2013, 88.) Taloudelliset ja muut sosiaalisen elämän ongelmat voivat vaikuttaa siihen, ettei nuorella ole kykyä hakeutua opintoihin, koska elämässä on valmiiksi vaikeuksia itsessään eikä toisen asteen koulutukseen hakeutumista voida sen hetkisillä voimavaroilla ajatella. Oppimismotivaatio ja kielteiset kuvat opiskelusta lisäävät nuorten haluttomuutta hakeutua opintoihin. (Nurmi 2011, 33.)

Varhaista syrjäytymistä ehkäisevien käytänteiden vahvistaminen kouluissa edellyttääkin koulu yhteisön henkilöiltä ja opettajilta taitoa huomata ja tunnistaa oppilaiden syrjäytymisen riskejä ja näitä suojaavia tekijöitä jo varhaisessa vaiheessa peruskoulun aikana (Poikkeus ym. 2013, 111).

Keväällä 2020 puhjennut maailmanlaajuinen covid-19 epidemia on asettanut monet instanssit uudenlaisen tilanteen eteen. Epidemian ensimmäisessä vaiheessa korostuivat etenkin haavoittuvassa asemassa olevien väestöryhmien tarpeet neuvonnan ja ohjauksen kannalta. Palvelukohtaamiset siirtyivät etäpalveluiksi, mutta samaan aikaan tiedon ja ohjauksen tarve kasvoi, eivätkä ihmiset tieneet mistä saavat tarvitsemaansa ohjausta. Tiedotuksen näkökulmasta huolta herätti myös niiden ihmisten tilanne, jotka eivät ole palvelujen piirissä ja on riski jäädä syrjään neuvonnasta. Koulu- ja opiskeluympäristön näkökulmasta on selvää, että opiskelijat tulevat tarvitsemaan aiempaa enemmän opiskeluhuollon palveluja. Osalla koulujen sulkemisen seurauksena kotona olevat pulmat ovat aiheuttaneet kasvanutta avuntarvetta ja oireilua. Toisilla etäopetukseen siirtyminen on vaikuttanut opintojen edistymisen hidastumiseen, joka on aiheuttanut stressiä. Lisäksi sairauksien ja mielenterveysongelmien hoito on saattanut viivästyä palvelujen supistamisen vuoksi. (Rissanen, Parhiala, Kestinen, Härmä, Honkatukia & Jormanainen 2020, 34–35.)

Kanadalaisen kyselytutkimuksen (2020) mukaan nuoret ovat kokeneet koronatilanteen stressaavaksi monella tapaa. Erityisen huolissaan nuoret ovat olleet epidemian vaikutuksista kaverisuhteisiin ja koulunkäyntiin. Nuoret myös surevat sitä, että sosiaalisen kanssakäymisen rajoittamisen vuoksi heiltä jää väliin ajanjakson tärkeitä virstanpylväitä, kuten valmistumisjuhlat. Koronauutisoinnin seuraamisella on vaikutusta stressiin, joka lisää nuorten masennusta ja yksinäisyyttä. Perheen ja läheisten kanssa vietetty aika ja yhteydenpito puolestaan vähensivät nuorten yksinäisyyttä sekä masennusoireita. Tulosten perusteella nuorten jaksamista tukevat erityisolissa juuri perheeltä saatu tuki stressin jakamiseen ja arki-rytmin ylläpitämiseen. Tuloksia nuorten kokemuksista ja ajankäytöstä poikkeusaikana on hyvä hyödyntää jatkossa esimerkiksi etäkoulunkäynnin suunnittelussa, jotta ne tukisivat oppimisen lisäksi nuorten hyvinvointia. (Ellis, Dumas & Forbes 2020, 182–184.)

3.3 Koulupudokkuudelta suojaavia tekijöitä

Ylisukupolvisuuden jatkuvaa huono-osaisuutta tulisi pyrkiä ennaltaehkäisemään, koska vanhempien kasautuneella huono-osaisuudella on voimakkain yhteys lasten aikuisuuden huono-osaisuuteen. (Vauhkonen, Kallio & Erola 2017, 508–509.) Ennaltaehkäisemisessä ei auta pelkkä koulutukseen ohjaaminen, koska vanhempien työttömyys ja toimeentulotuen asiakkuus ei kulje lapsen koulutuksellisen epäonnistumisen kautta. Ylisukupolvisuuden huono-osaisuuden ennaltaehkäisemisessä korostuukin varhaiskasvatuksen ja peruskoulun merkitys. Työttömillä vanhemmilla tulisi olla samanlainen mahdollisuus lastensa päivähoidon kuin työssäkäyvillä. Peruskoulun kasvatustehtävää haittaavia olosuhteita tulisi parantaa niin, että opettajilla ja muulla henkilöstöllä olisi riittävästi aikaa oppilaille. (Vauhkonen ym. 2017, 508–509.)

Koulupudokkuudelta suojaavia tekijöitä ovat erityisesti osallisuuden ja yhteenkuuluvuuden tunnetta vahvistavat tekijät. (Koskela, Reis & Sinkonen 2016, 13.) Osallisuutta tukevat keinot kannustavat opiskelijaa osallistumaan opetukseen ja samalla lisäävät opiskelijaryhmässä yhteenkuuluvuuden tunnetta. Osallisuutta tukevia keinoja ovat esimerkiksi vuorovaikutukselliset työskentelytavat ja keskusteleva dialoginen opetus. (Kuula 2001, 1.) Osallisuuden ja yhteenkuuluvuudentunteet vahvistavat nuoren itsetuntoa ja näin auttavat kannustamaan nuorta asettamaan itselleen tavoitteita ammatillisessa oppimisessa ja kehittämisessä. Nuoren kykyjen tunnistaminen ja esille tuonti, vahvistavat opiskelijan ammatillista tavoitteellisuutta. (Koskela ym. 2016, 14–15).

Myös tasavertaisuuden kokemukset opettajan ja oppilaan välillä vahvistavat itsetuntoa ja auttavat kiinnittymään opintoihin. Opiskelijoiden ja opettajien välinen vuorovaikutussuhde koetaankin suojaavana tekijänä koulupudokkuutta vastaan, kun opiskelijalla on koulupudokkuuteen liittyviä riskitekijöitä kuten esimerkiksi paljon poissaoloja. (Koskela ym. 2016, 15–16.) Kokemus siitä, että opettajalla on riittävästi aikaa ja hän arvostaa opiskelijaa, vahvistaa luottamuksen ja tasa-arvoisuuden rakentumista ja näin ennaltaehkäisee koulupudokkuutta. Lisäksi empaattinen, ymmärtävä kohtaaminen ja kokemus riittävästä tuesta vahvistaa niiden

opiskelijoiden motivaatiota, joilla on todettu oppimiseen liittyviä vaikeuksia, kuten heikommat kognitiiviset taidot. (Koskela ym. 2016, 18.)

Henkilökohtaiset ohjauskeskustelut ja niissä syntyvä vuorovaikutus on yksi sosiaalisten taitojen osa-alue ja myös koulupudokkuudelta suojaava tekijä. Ohjaajan ja ohjattavan välisen suhteen tulee olla luottamuksellinen ja siihen päästään vain useiden tapaamisten jälkeen. Toimivaan ohjausprosessiin päästään toistuvien ohjauskeskustelujen aikana. Ohjausprosessin alussa kumpikaan ei voi vielä tietää, syntyykö heidän välilleen toimiva ohjaussuhde. Ohjaajan merkitys alkuvaiheessa onkin suuri ja hänen tulee edetä hienovaraisesti. Ohjattavalla pitää olla halua osallistua ohjaukseen, sillä ketään ei voi ohjata ilman omaa tahtoaan (Pekari 2009, 9–12.)

3.4 Peruspalvelut ja muut tuen muodot nuorten tukena

Suomalainen oppivelvollisuus takaa, että peruskouluopetus on saatavilla tasapuolisesti kaikille lapsille ja nuorille. Peruskoulu on yhdeksänvuotinen, jonka lisäksi kunnilla on mahdollisuus järjestää lisäluokka, jossa peruskoulun suorittaneelle tarjotaan lisäopetusta ennen siirtymistä ammattiopintoihin tai jatkokoulutukseen. Suomalainen koulujärjestelmä tarjoaa perinteisen opettamisen lisäksi erilaisia vaihtoehtoisia tapoja suorittaa peruskoulu, kuten erityisopetus ja työelämä painotteiset luokat, jossa oppiminen tapahtuu työelämän kautta. Vaihtoehtoisten opiskelumahdollisuuksien avulla pyritään ennaltaehkäisemään koulun keskeyttämistä. (Aaltonen, Ojanen, Vihunen & Vilén 2007, 226–230.)

Opetuksen lisäksi kouluilla on erilaisia tukimuotoja lasten ja nuorten koulunkäynnin ja kasvun turvaamiseksi. Opintojen ohjaajalta saa henkilökohtaista ohjausta koulunkäyntiin ja ammatinvalintaan liittyvissä asioissa. Oppilaanohjauksen avulla pyritään vähentämään opintojen keskeyttämisiä, sillä työelämään ja jatko-opintoihin tukeva ohjaaminen ehkäisee nuorten syrjäytymiskehitystä. Koulun oppilashuolto on lakisääteinen avohuollon palvelu, jonka tarkoituksena on tukea oppilaan koulutyötä sekä vanhempien kasvatustehtävää. Oppilashuolto kuuluu kaikille kouluyhteisön jäsenille ja sen tehtävänä on lisätä niin oppilaiden kuin koko

kouluyhteisön hyvinvointia. Lisäksi oppilashuoltoryhmä pyrkii ennaltaehkäisemään sosiaalisia ja psyykkisiä ongelmia. Oppilashuoltoryhmään kuuluvat yleensä koulupsykologi, koulukuraattori, rehtori, terveydenhoitaja sekä tarvittaessa luokanopettaja, erityisopettaja sekä oppilaanohjaaja. Moniammatillinen työskentely on usein käytössä nuorta koskevissa asioissa, sillä erilaiset ammatilliset näkemykset tukevat nuorta ja hänen perhettään. (Aaltonen ym. 2007, 107, 232–233.)

Nuorisolaki (L1285/2016) velvoittaa kuntia järjestämään nuorisotyötä, jonka tarkoituksena on tukea nuorten kasvua, itsenäisyyttä ja osallisuutta yhteiskunnassa. Nuorisotyötä voidaan toteuttaa monella tapaa, esimerkiksi kerho- ja harrastetoimintana, toimintailtoina sekä leireinä ja retkinä. Nuorisotyöntekijät tekevät tarvittaessa myös yhteistyötä koulun, sosiaali- ja terveystoimen sekä TE-toimiston kanssa. Julkisten palvelujen lisäksi nuorisotyötä tekevät seurakunnat, yksityiset tahot sekä eri järjestöt ja vapaaehtoiset, joiden toimintaan kuuluu monenlaista auttamis- tukemis- ja harrastetoimintaa. (Aaltonen ym. 2007, 17, 240–243.)

3.5 Sosiaali- ja terveystalvet

Sosiaalihuoltolaissa (1301/2014) säädetään sosiaalisen turvallisuuden ja hyvinvoinnin edistämisestä sekä muista palveluista ja tehtävistä, jotka kuuluvat kunnallisen sosiaalihuollon piiriin. Lain tarkoituksena on vahvistaa saatavilla olevia peruspalveluja ja näin ollen vähentää korjaavien toimenpiteiden tarvetta. Tavoitteena on järjestää tarvittavia sosiaalipalveluja peruspalvelujen yhteyteen, jonka avulla tuen hakemisen kynnys madaltuu. Palvelutarpeen arvioinnin yhteydessä selvitetään mahdollinen lastensuojelun tarve, ellei asia ole selvästi sellainen, ettei lastensuojelun tukitoimia tarvita. Sosiaalihuollon avulla pyritään vaikuttamaan väestön sosiaaliseen hyvinvointiin ja turvallisuuteen sekä toimintakykyyn ja osallisuuden yhteiskunnassa. (Sosiaalihuoltolain soveltamisopas 2017:5, 13, 15, 114)

Sosiaalihuoltolain mukaan erityistä huomiota on kiinnitettävä lasten, nuorten ja erityistä tukea tarvitsevien neuvontaan ja ohjaukseen. Sosiaalihuoltolaissa nuorella tarkoitetaan 18–24-vuotiasta henkilöä. Lain mukaan sosiaalihuollon on toimittava tarvittaessa terveydenhuoltolain (L 1326/2010) mukaisen perustervey-

denhuollon sekä muiden mahdollisten toimialojen kanssa yhteistyössä. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014.) Sosiaalihuoltolaissa on määritelty sosiaalisen syrjäytymisen torjumisen sekä osallisuuden edistämisen tuen tarve. Sosiaalinen syrjäytyminen liittyy tilanteisiin, jossa henkilö on joutunut tai joutumassa sosiaalisten suhteiden ulkopuolelle. Osallisuuden edistäminen on tällöin keskeisessä asemassa syrjäytymisen torjunnassa. Peruskoulun koulupudokkuus, toisen asteen koulutuksen ulkopuolelle jääminen, työttömyys, toimeentulotuen asiakkuus, päihde- ja mielenterveysongelmat, asunnottomuus sekä näiden seurauksena elämänhallinnan heikkeneminen lisäävät nuorten syrjäytymistä ja pahoinvointia. Lasten ja nuorten kohdalla syrjäytymisriskin torjuminen on erityisen tärkeää ja kunnan sosiaalihuollon tulisi vahvistaa yhteistyötä nuorten kohdalla erityisesti opiskeluhoitopalveluiden, työ- ja elinkeinohallinnon sekä nuorisotoimen kanssa. Sosiaalihoitolain puitteissa kunnat voivat järjestää palveluja, joita ei nimenomaisesti ole mainittu laissa, esimerkiksi lapsille ja nuorille suunnattua tukihenkilötoimintaa. (Sosiaalihoitolain soveltamisopas 2017:5, 41–42, 85.)

Sosiaalinen kuntoutus on sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen avulla annettavaa tehostettua tukea, jonka tarkoituksena on vahvistaa kykyä selviytyä arkipäivän toiminnoista ja vuorovaikutussuhteista. Kuntoutuksen taustalla on ymmärrys kokonaisvaltaisen työskentelyn välttämättömyydestä silloin, kun yksilön ongelmat ovat pitkittyneet ja kasautuneet. Sosiaalinen kuntoutus toteutuu tiiviissä yhteistyössä lääkinnällisen, ammatillisen ja kasvatuksellisen kuntoutuksen kanssa ja se perustuu aina asiakkaan toimintakyvyn ja kuntoutustarpeen kokonaisvaltaiseen selvittämiseen. Palvelukokonaisuuteen yhdistetään tarvittaessa muita tarvittavia palvelu- ja tukitoimia, kuten päihde- ja mielenterveyshoito, yli sektorirajojen. (Sosiaalihoitolain soveltamisopas 2017:5, 56.)

Sosiaalinen kuntoutus on osa monialaista kuntoutusjärjestelmää, jota voidaan toteuttaa esimerkiksi yhteistyössä työllistymistä edistävässä monialaisessa yhteis- palvelupisteessä (TYP), jossa eri alojen ammattilaisten kanssa arvioidaan ja tuetaan asiakkaan toiminta- ja työkykyä. Toiminnan muotoina voivat olla yksilöllinen psykososiaalinen tuki ja asiakkaan kanssa tehtävä lähityö, esimerkiksi kotikäynnit ja mukana kulkeminen. Lisäksi erilaiset toiminnalliset ryhmät, vertaistuki, osallistuminen vapaaehtoistoimintaan, työtoiminta sekä kaikki asiakkaalle tarjottavat

palvelut ja tukitoimet osana sovittua suunnitelmaa. (Sosiaalihuoltolain soveltamisopas 2017:5, 56–57.)

Terveystieteiden tutkimuskeskuksessa (1326/2010) määritellään opiskeluterveydenhuollon palveluiden järjestäminen jokaiselle ammatillista perustutkintoa tarjoavan oppilaitoksen, lukion, ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen opiskelijalle. Laki velvoittaa jokaista kuntaa järjestämään yhtenä perusterveydenhuollonpalveluna opiskelijaterveydenhuollon. Opiskelijaterveydenhuollon tarkoitus on ennen kaikkea edistää kouluympäristön turvallisuutta ja hyvinvointia, edistää opiskelijan kasvua, seurata terveyttä ja hyvinvointia, olla tukena vanhempien ja huoltajien kasvatustyössä, tarjota oppilaille erityistä tukea tai tutkimuksia varhaisen tunnistamisen ja tukemisen periaatteiden mukaisesti, ohjata pitkäaikaisesti sairaan lapsen omahoitoa ja turvata terveydentilan toteamista varten tarpeelliset tutkimukset. Palveluihin kuuluu kaikki perusterveydenhuollon palvelut; terveys- ja sairaanhoito palvelut, mielenterveys- ja päihdetyö, seksuaaliterveys sekä suun terveydenhuolto. Opiskeluterveydenhuolto on maksutonta kaikille alle 18-vuotiaille. Opiskeluterveydenhuolto järjestetään joko oppilaitoksessa tai keskitetysti jossain opiskelijaterveydenhuollon toimipisteessä. (Opiskeluterveydenhuollon opas 2020, 11–12, 18.)

3.6 Kuntoutus- ja työllisyyspalvelut

Työ- ja elinkeinopalvelut (TE-palvelut) tarjoavat nuorille tietoa työpaikoista ja koulutusmahdollisuuksista. TE-palvelujen kautta nuoren on mahdollista päästä erilaisiin työharjoittelu ja -kokeilupaikkoihin, missä nuori pääsee esimerkiksi tutustumaan työelämään ja arvioida sopeutumista tietylle alalle ennen koulutukseen hakeutumista. TE-toimiston kautta on mahdollista päästä myös oppisopimuskoulutukseen, missä nuori suorittaa ammatillisen tutkinnon työpaikalla. (Aaltonen ym. 2007, 238–239.)

Kansaneläkelaitoksesta (Kela) voi hakea tukea nuorten ammatilliseen kuntoutukseen ilman lääkärinlausuntoa. Nuori itse tai nuoren kanssa työskentelevä ammatillinen voi ottaa yhteyttä Kelaan, jossa nuoren tilanne käydään läpi haastattelemalla ja hakemus otetaan vastaan suullisesti. Palveluun voi hakeutua 16–29-

vuotias nuori, joka ei pysty suunnittelemaan tulevaisuuttaan heikentyneen toimintakykynsä vuoksi. Nuorille suunnattu ammatillinen kuntoutus auttaa esimerkiksi tilanteessa, jossa opiskelu on vaarassa keskeytyä tai keskeytynyt, sopivaa opiskelupaikkaa ei ole löytynyt tai ase- tai siviilipalvelus on keskeytynyt. Kuntoutuksen aikana on mahdollista saada kuntoutusrahaa toimeentulon turvaksi. (Kela. Nuoren ammatillinen kuntoutus 2018.)

Ilman lääkärinlausuntoa myönnettäviä Kelan kuntoutusmuotoja ovat NUOTTI-valmennus, ammatillinen kuntoutusselvitys, työllistymistä edistävä ammatillinen kuntoutus sekä koulutuskokeilu. NUOTTI-valmennuksessa yhdessä henkilökohtaisen valmentajan tukena nuori suunnittelee tulevaisuuttaan omassa arkiympäristössään. Valmentaja auttaa myös käytännön asioissa, kuten eri virastoissa asiomisessa. (Kela. Nuoren ammatillinen kuntoutus 2018.) Yksi Kelan NUOTTI-valmennuksen palveluntuottajista pääkaupunkiseudulla on Helsingin Diakonissalaitoksen Vamos palvelut. (Helsingin Diakonissalaitos 2018).

3.7 Muut tuen muodot

Valtakunnallisella nuorisoalan järjestöllä tarkoitetaan nuorisotyötä tekeviä, nuorisotoimintaa tai nuorisotyön palveluja järjestäviä rekisteröityjä yhdistyksiä tai säätiöitä. Nuorisojärjestöt toteuttavat nuorisolain (L1285/2016) mukaisia tavoitteita ja lähtökohtia valtakunnallisesti kattavasti. Opetus- ja kulttuuriministeriö rahoittaa osan valtakunnallisten nuorisoalan järjestöjen toimintaa. (Nuorisolaki L 1285/2016.) Valtakunnallinen nuorisojärjestötoiminta lisää yhteisöllisyyttä ja ennaltaehkäisee nuorten syrjäytymistä. Järjestöt ovat arvokkaita toimijoita nuorisotyön kentällä kuntien ja seurakuntien ohella ja yhteiskunta tarvitsee nuorisojärjestöjä uusiutuakseen. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2019.) Kaikki ratkaisut eivät aina löydy julkisesta järjestelmästä ja ammattilaisten toiminnasta (Valtiovarainministeriön julkaisuja 11/2013, 67). Kunnallinen nuorisotoimi, seurakunnat sekä nuorisotyötä tekevät järjestöt täydentävät toistensa tekemää työtä ja tuottavat niin paikallisesti kuin valtakunnallisesti laaja-alaista toimintaa nuorille (Nuorisotyöstä

Suomessa. 2020). Lisäksi kunnat, seurakunnat ja järjestöt välittävät vapaaehtoisia, jotka voivat tukea ja auttaa erilaisissa elämäntilanteissa ja tarpeissa (Vapaaehtoistyö. Miksi auttaa meidän kauttamme? i.a).

Nuorille tuotetaan monenlaisia tukimuotoja myös projektien ja hankkeiden muodossa. Nämä toiminnot ovat usein kokeilevia tai pilotoivia palveluita, joista saadun kokemuksen ja palautteen perusteella kyseinen toiminta saatetaan vakinaistaa pysyväksi toiminnaksi. Yksi nuoria tukeva hanke on Oppilaitos-Vamos, jonka tavoitteena on valmentaa, tukea ja kannustaa koulutuksessa olevia nuoria saattamaan opintonsa päätökseen sekä siirtymään jatko-opintoihin ja työelämään. Lisäksi tavoitteena on saada opiskeluista pudonneita nuoria takaisin opintojen pariin. Hankkeen aikana Vamos rakentaa yhteistyössä Savon ammattioppilaitoksen kanssa toimintamallia ehkäisemään koulupudokkuutta ja lisäämään opintojen loppuun saattamista. Oppilaitos-Vamos hankkeessa Kuopiossa työskentelee täysiaikaisesti kolme työntekijää, kaksi Savon ammattiopistosta ja yksi Vamokselta. He ovat opiskelijoiden tukena opintoihin kiinnittymisessä sekä oikea-aikaisiin palveluihin ja jatkopoluille ohjautumisessa. Lisäksi tiimi edistää opiskelijoiden oppimista, hyvinvointia ja osallisuutta sekä ehkäisee ongelmien syntyä. (Helsingin Diakonissalaitos.) Hankkeen rahoittajina ovat Euroopan sosiaalirahasto (ESR) sekä Etelä-Savon elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus (ELY-keskus). Oppilaitos-Vamos hanke on käynnistynyt tammikuussa 2019 ja päättyy kesäkuussa 2021. (Helsingin Diakonissalaitos 2018.)

Hankkeessa hyödynnetään Vamos-palveluissa kehitettyä mallia. Vamos-mallin voima perustuu vilpittömään ja aidosti välittävään vuorovaikutukseen, jonka avulla nuori saa omat kyvyt käyttöönsä ja pystyy rakentamaan myönteistä omanlaistaan tulevaisuutta. Ajatuksena on, että jokaiselle tarvitsevalle nuorelle tarjotaan mahdollisuus omaan työntekijään. Työntekijä tutustuu ja tukee nuorta kokonaisvaltaisesti intensiivisellä työotteella. Mallin mukaan työntekijä ja nuori ovat yhteistyökumppaneita, joilla yhteisenä päämääränä on nuoren hyvinvointi ja kasvu. (Alanen & Kotkavuori i.a, 11.) Vamoksen palveluissa käytettyä mallia toteutetaan Vamos 2. asteen hankkeessa erilaisina pilotoineina usealla eri paikkakunnalla. Mallia toteutetaan ryhmä- ja yksilömuotoisena. (Helsingin Diakonissalaitos 2018).

4 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITE

Opinnäytetyön tarkoituksena on tuottaa tietoa siitä, millaista tukea ja apua nuoret tarvitsevat suorittaakseen ammattiopinnot päätökseen. Opinnäytetyömme tavoite on selvittää, millaisia asioita nuoret kokevat esteeksi ammattiopintojen suorittamiselle ja löytää nuorten tärkeinä pitämiä tuen muotoja, jotka auttavat koulutuksen loppuun suorittamista. Lisäksi haluamme saada ymmärrystä siitä, millaisia merkityksiä nuoret antavat ammattiin valmistumiselle olevan suhteessa tulevaisuuteen.

Tutkimuskysymyksemme ovat:

1. Mitkä tekijät estävät ammattiopintojen suorittamista nuorten kertomana?
2. Mitkä tekijät tukevat ammattiopintojen suorittamista nuorten kertomana?
3. Minkälaista tukea ammattiin valmistumisessa olevat nuoret tarvitsevat?
4. Millaisia merkityksiä ammattiin valmistumisella on nuoren näkökulmasta?

5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

5.1 Toimintaympäristö ja kohderyhmä

Opinnäytetyömme yhteistyökumppani on Oppilaitos-Vamos, joka on yhteishanke kahden ison toimijan, Savon ammattioppilaitoksen sekä Vamos Kuopion välillä koulupudokkuuden ehkäisemiseksi ja toiminnan kehittämiseksi. Oppilaitos-Vamos hankkeen tavoitteena on valmentaa, tukea ja kannustaa koulutuksessa olevia nuoria saattamaan opintonsa päätökseen sekä siirtymään jatko-opintoihin ja työelämään. Lisäksi hankkeen tavoitteena on saada opiskeluista pudonneita nuoria takaisin opintojen pariin. Hankkeen aikana Vamos rakentaa yhteistyössä Savon ammattioppilaitoksen kanssa toimintamallia ehkäisemään koulupudokkuutta ja lisäämään opintojen loppuun saattamista. Yksi toiminnan malleista on työpari työskentely, jossa Vamoksen yksilövalmentaja toimii oppilaitoksen hanketyöntekijän kanssa yhteistyössä niin, että keskeytysuhan alla oleva nuori saa tukea mahdollisimman nopeasti opintojen etenemiseksi. (Helsingin Diakonissalaitos 2020.)

Opinnäytetyömme kohderyhmänä ovat yksilövalmennuksessa mukana olevat nuoret, jotka ovat osallisena Kuopion Oppilaitos-Vamos hankkeessa. Hankkeessa mukana olevilla nuorilla on omatyöntekijä, yksilövalmentaja, joka tapaa nuoria viikoittain. Nuorten joukko koostuu 18–29-vuotiaista nuorista, joiden toisen asteen opintojen suorittamisessa on haasteita, koulutus on keskeytynyt tai riski koulutuksen keskeytymiseen on ilmeinen.

5.2 Aineiston keruu

Yksi tärkeimmistä tieteellistä ajattelua ja toimintaa ohjaavista periaatteista on eettisyys. Tutkimusetiikka on yksinkertaistetusti sitä, että tutkimusta tehdessään tutkija noudattaa tiettyjä normeja, sääntöjä ja periaatteita. (Laukkanen, Pekkarinen

& Vilmilä 2018 75, 77.) Eettiset valinnat ohjaavat tutkimusta heti tutkimussuunnitelman tekemisestä alkaen. Suunnitelmassa kuvataan eettisiä valintoja, joita tulee vastaan muun muassa aineiston hankinnassa ja analysoinnissa. Ennen tutkimuksen alkamista on huolehdittu tutkimusluvista, sopimuksista ja tiedotuksista. On helppo ajatella, että huolellinen pohjatyon tekeminen varmistaa tutkimuksen eettisyyden ja luotettavuuden. Tutkijan on hyvä kuitenkin tiedostaa, että etiikka haastaa tutkijan kaikissa tutkimuksen vaiheissa ja mahdollisesti vielä tutkimuksen julkaisun jälkeen. (Laukkanen ym. 2018, 77.)

Ennen aineiston keräämistä haimme tutkimukselle tutkimusluvan Helsingin Diakonissalaitoksen eettiseltä toimikunnalta tammikuussa 2020. Tutkimuslupa myönnettiin helmikuussa 2020. Tämän jälkeen pystyimme aloittamaan aineistonkeräämisen suunnittelun ja välitimme aineiston keruuseen käytettävät kehyskerotukset yksilövalmentajalle. Opinnäytetyötämme aloittaessa yksilövalmentajalla oli kahdeksan valmennettavaa nuorta, joita hän tapaa viikoittain ja joista hän etukäteen arveli saavansa tutkimukseen mukaan ainakin viisi nuorta. Toinen meistä tapasi henkilökohtaisesti yksilövalmentajaa sekä projektipäällikköä muutamana kerran tutkimuksen suunnittelun merkeissä. Sijainnin vuoksi oli järkevämpää, että molempien ei tarvinnut olla mukana tapaamisissa. Lisäksi suunnittelu ja yhteydenpito tapahtui kaikkien kesken sähköpostin välityksellä.

Pohdimme aineiston keruuta suunnitellessamme, että tutkimuskohteena oleville nuorille kokemusten ja ajatusten kertominen sekä kysymyksiin vastaaminen henkilökohtaisesti tai ryhmässä voi tuntua vaikealta. Ajattelimme, että nuorille saattaa olla haastavaa pukea sanoiksi omia kokemuksiaan tai nuorten voi olla vaikea muodostaa mielipiteitä tutkittavasta aiheesta tai sen ympäriltä niitä suoraan kysyttäessä. Tämän vuoksi päädyimme käyttämään aineistonkeruussa eläytymismenetelmää perinteisen haastattelun sijaan.

Narratiivista tutkimusta käytetään usein, kun halutaan ymmärtää ihmisiä ja heidän toimintaansa. (Heikkinen 2018, 229–230.) Eläytymismenetelmää on käytetty usein etenkin käytännönläheisissä selvityksissä. Menetelmä ei ole käyttökelpoinen, jos halutaan kuvailla suuren vastaajajoukon käsityksiä jostakin asiasta, mutta ihmisten ajattelun logiikan selvittämiseksi menetelmä on toimiva (Eskola,

Virtanen & Wallin 2018, 102.) Tämän vuoksi eläytymismenetelmä soveltuu erinomaaisesti sosiaali- ja terveysalan tutkimushankkeisiin. Eläytymismenetelmää käyttämällä uskomme saavamme opinnäytetyöhön syvempiä näkökulmia nuorten ajatuksista, joista toivomme myös työelämän yhteistyökumppanimme hyötyvän.

Eläytymismenetelmässä hankitaan tietoa vastaajien kirjoittamien lyhyiden tarinoiden perusteella. Vastaajat saavat tutkijoiden laatiman kehyskertomuksen, jonka pohjalta he kirjoittavat tarinan. Kehyskertomuksessa kuvailtu tilanne joko etenee tarinassa vastaajan mielikuvituksen perusteella tai vaihtoehtoisesti kirjoittaja kuvailee, mitä tilannetta ennen on saattanut tapahtua (Eskola 1997, 5.) Eläytymismenetelmä on laadullinen tiedonhankintamenetelmä, jota on käytetty eri tieteenaloilla, mutta erityisesti juuri kasvatusta ja sosiaalitieteissä (Eskola, Mäenpää, & Wallin 2017, 6). Laadimme kaksi kehyskertomus variaatiota (LIITE 3) ja (LIITE 4), joiden sisällön pyrimme rakentamaan siten, että saamme niillä vastaukset tutkimuskysymyksiimme. Molemmista kehyskertomuksista on apuna viisi tukikysymystä, jotka auttavat vastaajaa etenemään tarinan kirjoittamisessa.

Alkuperäisenä suunnitelmana oli, että kerromme etukäteen yksilövalmentajalle tutkimuksesta ja hän valmiiksi tuttua henkilöä valmistelee ja motivoi hankkeessa olevia nuoria osallistumaan tutkimukseen. Tämän jälkeen sopisimme päivän, jolloin me tulimme paikanpäälle ennalta sovittuun paikkaan Kuopiossa ja toteuttaisimme tiedon keruun nuorten ja yksilövalmentajan ollessa mukana. Alusta alkaen pidimme tärkeänä, että meidän opinnäytetyömme ei veisi tarpeettoman paljon yksilövalmentajan työaikaa. Pikemminkin toivoimme, että hän pystyisi hyödyntämään omissa valmennuksissaan nuorten kanssa mahdollisia esille tulevia asioita tutkimukseen, koulun käyntiin tai nuorten tulevaisuuteen liittyen. Kerrottuamme tarkemmin tutkimusmenetelmästä ja sen toteutuksesta, yksilövalmentaja toi esille huolen, että hänen nuorillaan tulee olemaan vaikeuksia kirjoittaa tai ylipäättään osallistua tutkimukseen heille vieraiden ihmisten läsnä ollessa. Jopa toisten nuorten mukana olo saattaisi olla häiritsevää. Valmennukset ovat pääsääntöisesti yksilötapaamisia.

Yleisesti nuorisoa tutkitaan samoilla menetelmillä kuin aikuisiakin, mutta tutkijan on kuitenkin oltava tietoinen joistakin erityispiirteistä, jotka nuorisotutkimukseen liittyvät. Näitä erityispiirteitä ovat nuorten yhteiskunnallinen asema, nuoruutta koskeva hallinnointi sekä erilaiset toiveet ja pelot, jotka kohdistuvat nuoruuteen ja nuoriin. Tutkijan on hyvä miettiä näitä seikkoja tutkimusongelmaa asettaessaan, aineiston keruun aikana sekä aineistoa tulkitessa. (Kiilakoski, Honkatukia & Huttunen 2018, 68.) Yksilövalmentajan esille tuomasta huolesta, lähdimme selvittämään vaihtoehtoja toteutustapaa ja tässä vaiheessa olimme yhteydessä opinnäytetyömme ohjaaviin opettajiin.

Pohdintojen jälkeen tulimme siihen tulokseen, että voimme antaa tutkimuksen kehyskertomukset Oppilaitos-Vamoksen yksilövalmentajalle, joka puolestaan antaa tarinat ja ohjeistaa sekä tukee nuoria kirjoittamaan tarinat kehyskertomuksien pohjalta. Yksilövalmentaja on mahdollisuuksien mukaan läsnä nuorten kirjoittaessa tarinoita. Opinnäytetyöseminaarissa opettajien sekä opiskelijakollegoiden kanssa suurin huoli heräsi, että jos nuorille vain annetaan kehyskertomuksen tarinat mukaan esimerkiksi kotiin, niin tuleeko ne lopulta kirjoitettua ja kuka ne loppujen lopuksi on kirjoittanut.

Kaiken kaikkiaan kevään aikana aineiston keruuta hankaloitti yhteiskunnallisesti vaikuttava koronaepidemia. Koronaepidemian vuoksi yksilövalmennus siirtyi etätyöskentelyyn, jonka vuoksi saimme aineiston lopulta tietokoneen välityksellä yksilövalmentajan kautta. Yksilövalmentaja välitti kehyskertomukset osallistujille sekä keräsi aineiston ja lähetti kaikkien nuorten vastaukset meille sähköpostin välityksellä. Osa vastauksista oli kirjoitettu suoraan koneella, osa oli kirjoitettu käsin kehyskertomuspaperille. Kehyskertomuspaperille käsin kirjoitetuista vastauksista yksilövalmentaja otti kuvat ja lähetti ne sähköpostin välityksellä meille. Nuorista osa oli vastannut kehyskertomukseen itsenäisesti. Vain yksi nuori ehti vastata yksilövalmentajan läsnä ollessa, ennen kuin heidän toimintansa siirtyi etätyöskentelyyn.

Tutkimukseemme osallistui kaikkiaan yhteensä neljä valmennettavaa nuorta, joista kaikki vastasivat molempiin kehyskertomuksiin. Aineisto oli kokonaisu-

dessa hallussamme kesäkuun 2020 alkupuolella. Säilytimme kuvina saadun aineiston sähköpostissa, emme tallentaneet kuvia tietokoneelle. Kirjoitimme vastaukset kuvien mukaan Word-tiedostolle analyysi vaiheessa. Sähköpostilla tekstinä saadun aineistoin kopioimme analyysiä varten Word-tiedostoon. Olemme koko opinnäytetyöprosessin ajan säilyttäneet aineiston siten, ettei ulkopuoliset pääse lukemaan alkuperäisiä vastauksia.

Päätimme lisäksi, että tutkimukseen osallistuvat nuoret saavat kiitokseksi osallistumisestaan elokuvalippuja. Kysyimme kantaa tähän myös Oppilaitos-Vamos hankkeen yksilövalmentajalta, ja hänen puolestaan liput kannustimena vastaisesta on mukava lisä nuorille. Honkatukian (2018, 156–157) mukaan on tavalista, että nuorten kanssa tehtävissä tutkimuksissa käytetään motivointikeinoina esimerkiksi nuorten avainhenkilöitä ja palkitsemista. Samalla nousee kuitenkin pohdittavaksi uhkaako motivointi olla jo painostusta. Tutkijoilla on eriäviä kantoja, osa tulkitsee palkkiot lahjomiseksi, mutta toiset ajattelevat sen olevan yritys antaa nuorelle jotakin takaisin hänen käyttämästään ajasta.

5.3 Kehyskertomukset

Tutkimuksemme kehyskertomukset ovat lyhyitä taustatarinoita, joiden avulla pyrimme hakemaan vastauksia asettamiimme tutkimuskysymyksiin. Kehyskertomukset on rakennettu niin, että ne liittyvät ammattiopintojen suorittamiseen. Lähtökohtaisesti kehyskertomukset ovat sellaisia, että emme johdattele nuoria antamaan meille toivottuja vastauksia vaan jokainen vastaaja saa kertoa oman näköisen tarinan. Tehtävän annossa on mainittu, että vastaukset voivat olla fiktiivisiä eikä niiden tarvitse perustua todellisuuteen. Tarkoituksenamme on tällä tavoin varmistaa se, että nuori nostaa itse itselleen tärkeitä asioita esille käyttäen apuna tukikysymyksiä. Tukikysymykset ovat kohtalaisen laajoja, joka mahdollistaa nuorelle kuvata tilannetta ja asioita oman mielen mukaisesti. Kysymyksen asettelulla haluamme myös herätellä nuorta pohtimaan tulevaisuutta ja sen merkitystä.

Halusimme toteuttaa aineiston keruun tällä tavoin siksi, että suorat kysymykset olisivat saattaneet rajata pois mahdollisesti nuoren toiveita ja odotuksia. Usein

suorilla kysymyksillä johdatellaan vastaamaan kapea-alaisemmin sekä totuudenmukaisesti.

Kehyskertomuksen ensimmäinen variaatio:

Eläydy alla olevaan tilanteeseen ja kirjoita meille tarina.

Kuvittele, että opiskelet ammattikoulussa. Olet hakenut kouluun, koska yläkoulussa kaikkien kuului tehdä niin. Et ole edes varma, oletko valinnut oikean alan ja opiskelu ei muutenkaan aina kiinnosta. Sinulla on tavallista enemmän poissaoloja ja joudut selvittämään niitä vähän väliä opettajan ja toisinaan koulun kuraattorin kanssa. Saat kuitenkin suoritettua opinnot loppuun ja valmistut.

Kuvaile elämääsi, koulu, harrastus ja kotiasioita. Mikä tai ketkä saivat sinut jatkamaan koulussa? Saitko joltakin erityisesti tukea opintojen loppuun suorittamisessa? Mitkä asiat auttoivat sinua, mistä asioista ei ollut mitään hyötyä?

Miltähän elämäsi näyttäisi viiden vuoden kuluttua?

Kehyskertomuksen toinen variaatio:

Eläydy alla olevaan tilanteeseen ja kirjoita meille tarina.

Kuvittele, että opiskelet ammattikoulussa. Olet hakenut kouluun, koska yläkoulussa kaikkien kuului tehdä niin. Et ole edes varma, oletko valinnut oikean alan ja opiskelu ei muutenkaan kiinnosta. Sinulla on tavallista enemmän poissaoloja ja joudut selvittämään niitä vähän väliä opettajan, koulun kuraattorin ja milloin kenenkin kanssa. Lopulta saat tarpeeksesi ja keskeytät koulun huolimatta kaikesta tuesta, jota sinulle yritetään tarjota.

Kuvaile elämääsi, koulu, harrastus ja kotiasioita. Mikä sai sinut lopettamaan koulun? Olisitko halunnut enemmän apua opintojen suorittamiseksi, millaista? Olisiko ollut mitään keinoja, jotka olisivat saaneet sinut suorittamaan opinnot loppuun?

Miltähän elämäsi näyttäisi viiden vuoden kuluttua?

5.4 Aineiston analysointi

Eläytymismenetelmällä hankittua aineistoa voidaan analysoida samanlaisilla tavoilla kuin mitä tahansa laadullisessa menetelmällä kerättyä aineistoa. Eläytymismenetelmässä kerättyä aineistoa ei kuitenkaan suositella jätettäväksi pelkän aineiston kuvaamiseen ja käsittelyyn. Eläytymismenetelmän aineiston tarkoitus saadaan selville, kun kehyskertomusaineistoja vertaillaan. Tärkeää on vertailla kahden kehyskertomuksen eroavaisuutta, kun kertomuksissa muutetaan jotain kertomuksen keskeistä elementtiä. (Eskola ym. 2018, 88-89.) Eläytymismenetelmällä saadun aineiston analyysitapoja on useampia. Eskolan (1997) eläytymismenetelmäoppaassa tuodaan esiin, ettei hänen mukaansa jako erilaisiin analyysitapoihin ole aina selkeä ja usein eri tavat kietoutuvatkin toisiinsa. Usein aineistonanalyysissa onkin harvinaista soveltaa vain yhtä analysointi- ja lukutapaa. Taulukointi, tyypittely, teemoittelu ja diskursiivinen lukutapa ovat analyysitapoja, joiden avulla eläytymismenetelmän aineistoa on mahdollista analysoida (Eskola 1997, 99.) Opinnäytetyössä saadun aineiston analyysimenetelmäksi olemme valinneet käyttää induktiivista sisällön analyysimenetelmää. Tämä menetelmä sopii erityisesti aineistolähtöiseen analysointiin. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108.)

Aineistolähtöisen sisällönanalyysin aloitimme saadun aineiston kokonaiskuvan hahmottamisella. Konkreettisesti se tarkoitti sitä, että kirjoitimme jokaisen vastaajan tarinat yhdelle Word-tiedostolle. Yhteensä tutkimukseen osallistui neljä nuorta, jotka kaikki vastasivat molempiin kehyskertomuksiin. Saimme puhtaaksi kirjoitettua aineistoa yhteensä viisi sivua Arial fontilla, riviväli 1,5 ja fonttikoko 12. Puhtaaksi kirjoitettua aineistoa oli helpompi lukea läpi ja saatuun aineistoon oli helpompi perehtyä, kun se löytyy yhdeltä tiedostolta samalla tekstuurilla. Huomioimme puhtaaksi kirjoittamisessa myös oikeakielisyyden, kuitenkin niin, ettei puhekieliset alkuperäisilmaukset muuttuneet. Emme muuttaneet kirjoitettua aineistoa tässä vaiheessa ollenkaan. Puhtaaksi kirjoitettu aineisto auttoi hahmottamaan aineistoa kokonaisuutena ja paloina.

Puhtaaksi kirjoittamisen jälkeen jatkoimme aineistoon tutustumista ja analyysia lukemalla kaikki tarinat useaan kertaan, jotta saisimme aineistosta kattavan kokonaiskuvan. Olimme keränneet nuorilta taustatietona sukupuolen ja iän, mutta tutkimukseen osallistuvien määrän vuoksi päädyimme, että emme tuo taustatietoja esille aineiston analyysissa, emmekä tuloksissa. Haluamme näin varmistaa, ettei ketään neljästä tutkimukseen osallistuneista nuorista pysty tunnistamaan. Päädyimme yhteistuumiin käsittelemään aineistoa yhtenä isona kokonaisuutena, emmekä analysoineet tarinoita yksi kerrallaan. Aineistoon perehtymisen jälkeen alkuperäisten ilmaisuiden pelkistäminen eli redusointi auttoi tiivistämään sisältöä yksinkertaisemmaksi ja helpottaa aineiston teemojen hahmottamista. (Tuomi ym. 2009, 109).

Huomasimme, että kehyskertomuksissa tarinat etenivät tukikysymysten mukaan eikä tarinoissa ollut selkeästi tunnistettavissa kerronnallisuutta. Molemmissa kehyskertomusvariaatioissa oli yhteensä viisi tukikysymystä ja päätimmekin jaotella aineistoa karkeasti kehyskertomuksissa olevien tukikysymysten mukaisesti. Laitoimme jokaisen tukikysymyksen erilliselle A4-paperille ja haimme aineistosta sopivia vastauksia ja ilmaisuja kunkin tukikysymyksen alle. Teimme lisäksi erillisen A4-paperin sellaisille ilmaisuille, jotka eivät mielestämme suoraan vastanneet tukikysymyksiin tai antaneet vastausta tutkimuskysymyksiimme.

Kun olimme saaneet purettua koko puhtaaksi kirjoitetun aineiston tukikysymysten alle, otimme opinnäytetyöllemme asetetut tutkimuskysymykset esille. Aineistoa suositellaankin tarkasteltavaksi tutkimuskysymysten avulla, sillä tutkimuskysymykset ohjaavat sisällön analyysiä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2005, 210). Jaottelimme kehyskertomuksissa olevat tukikysymykset tutkimuskysymysten mukaisesti ja näin saimme jaettua aineiston neljään isompaan teemaan. Teemat hahmottuivat tutkimuskysymysten mukaisesti. Aineistosta hahmottuneita teemoja tarkastelimme yksi kerrallaan. Isomman teeman sisällä oli erilaisia aiheita eli alakategorioita. Näiden alakategorioiden luokittelu auttaa aineiston käsitteellistämistä eli abstrahointia. (Tuomi ym. 2009, 111).

Teemoittelun ja alakategorioinnin avuksi hahmottamiseen käytimme Word tiedostoa, johon teimme taulukointia aiheista ja saimme liitettyä sekä alkuperäisilmausten suhteet pelkistettyyn ilmaisuun ja näin rakennettua alakategoriat. Alakategorioiden jälkeen hahmottelimme, mitä suurempaa kokonaisuutta ne edustivat ja oli helpompi luoda ja nimetä yläkategorioita, joiden sisälle alakategoriat aiheiden puolesta sopivat. Yläkategorioiden jälkeen aineistosta pystyi luomaan pääluokat. Sisällön analyysin prosessi liittyikin siihen, että tiedot järjestetään luokkiin, jotka liittyvät tutkimuksen kannalta keskeisiin kysymyksiin. (Bowen 2009, 32.)

Pidimme saadun aineiston esillä koko prosessin ajan. Tärkeää oli palata lopuksi vielä alkuperäisiin ilmauksiin, koska vastauksista olisi saattanut nousta vielä esiin jotain sellaista, joka oli ensi silmäyksellä saattanut jäädä huomiotta. Lisäksi tässä vaiheessa pystyi tarkastelemaan, sopiiko aluksi ajatellut aiheet kunkin kategorian sisälle. Näin voi varmistaa, ettei mitään huomion arvoista rajaudu vahingossa lopullisesta työstä pois sekä sen, että on osannut hahmottaa aineistosta olennaisen tutkimuskysymyksiin peilaten.

Aineistoa käsitellessämme halusimme säilyttää avoimuuden ja uteliaisuuden aineistoa kohtaan. Tämä auttoi meitä laajentamaan myös omaa käsitystä koko aiheesta. Kun ajatukset aineistosta laajentavat omaa käsitystä, auttaa se punnitsemaan herkemmin niitä asioita, miksi rajataan jotakin aineiston ulkopuolelle. Yksilölliset käsitykset ja tutkijan omat ennakkoluulot aiheesta vaikuttavat varmasti aineiston käsittelyssä. Aineiston analysointia monimuotoisemmaksi auttaa se, että teimme opinnäytetyön parityönä ja emme asu samalla paikkakunnalla. Emme pystyneet siis tekemään koko aineiston analyysiä yhdessä saman pöydän äärellä, vaan jouduimme pohtimaan ja analysoimaan aineistoa myös yksittäin.

Tulosten luotettavuuteen tämä vaikuttaa varmasti, kun molemmat tekevät tulkin-toja samasta aineistosta erillään. Mielenkiintoista oli nähdä, nouseeko molemmilla esiin samanlaisia ajatuksia, teemoja ja kategorioita ja olemmeko lähteneet työstämään aineistoa saman suuntaisesti vai toisistaan poiketen. Erillään tekeminen auttoi tarkastelemaan itseään, olenko minä tarkastellut aineistoa jostakin tietystä näkökulmasta ja rajannut mahdollisesti tai supistanut aineistosta jotain

sellaista, joka toisen näkemyksestä on tutkimuksen kannalta merkittävää ja olennaista. Tulkintaa voidaan pitää silloin luotettavana, jos samasta aineistosta riippuen tutkijasta saadaan samansuuntainen yhteinen käsitys teemoista ja alakategorioista.

6 TUTKIMUSTULOKSET

6.1 Ammattiopintojen suorittamista estävät tekijät

Nuoret kertoivat tarinoissaan realistisesti heidän opintojaan estävistä tekijöistä. Saaduissa kertomuksissa useampi nuori mainitsi valmistumisen esteeksi väärän alan tai ettei opiskeltava ala vastannut niitä odotuksia, jota oli alun perin ajatellut. Tämä vaikutti kiinnostuksen ja motivaation puutteeseen opiskeltavaa alaa kohtaan. Tarinoiden perusteella osa nuorista katsoi, etteivät he ole saaneet riittävästi tietoa alan vaihtamisesta kesken opintojen tai niitä seuraavista jatko-opinto mahdollisuuksista.

He kiinnittävät huomiota vain siihen, että poissaolojen on vähennyttävä. Kun he kysyvät, mistä poissaolot johtuvat ja vastaan että koulu ei kiinnosta, he vain ihmettelevät miksi olen hakenut tälle alalle eivätkä tarjoa muita vaihtoehtoja.

Koulu ei ollut sitä mitä halusin. Ei ollut ollenkaan minun juttuni enkä kokenut mieluisaksi milläänlailla.

Lisäksi osa nuorista kuvaili opintojensa estäviksi tekijöiksi stressiä, psyykkisiä ongelmia, elämänhallinnan menettämistä sekä väsymystä. Väsymys nähtiin vastauksissa osittain myös motivaation puutteena ja poissaolojen kertymisenä. Nuorten kertomuksissa oli mainintoja ylikuormituksesta ja loppuun palamisesta opiskelujen aikana, jotka liittyivät vastauksissa sekä opiskeluun että muuhun elämään.

Elämä on yhtä sokkeloista kuin labyrintti. Koko ajan tulee esteitä, vaikka kuinka yrittäisin päästä ulos eikä yhtään tiedä mitä seuraavaksi tekisi.

Osa koki myös toisten asettamat paineet ja kokemuksen muihin vertaamisesta vaikuttavan omaan opiskeluun. Vastauksissa nuoret kuvasivat myös muun

elämän yhteensovittamisen vaikeutta opiskelujen kanssa, joka näkyi vastauksissa erityisesti elämänhallinnan ongelmina.

6.2 Ammattiopintojen suorittamista tukevat tekijät

Tarinoissaan nuoret kertoivat saaneensa tukea koulussa erityisesti opolta, opettajalta ja kuraattorilta. Lisäksi tukea on saatu Oppilaitos-Vamoksen työntekijältä sekä lähipiiriin kuuluvilta ihmisiltä, kuten perheeltä ja kumppanilta. Nuorten vastauksissa tärkeää on myös omien lasten ja heidän yhteisen tulevaisuuden turvaaminen. Halu näyttää, että pystyy suoriutumaan opinnoista voi toimia opintoja tukevana tekijänä. Opinnoissa onnistuminen koettiin motivaation ja kiinnostuksen lisääntymisenä koulutusta kohtaan. Vastauksissa oli nähtävillä, että nuoren kokemukset onnistumisesta ja hyväksytyksi tulemisesta vaikuttavat positiivisesti opintojen suorittamiseen.

Myös kaverini ja sukulaiseni tsemppasivat minua todella paljon, ja saadessani hyviä arvosanoja tukiopetuksen avulla oli vanhempani ylpeitä ja nautin itsekin koulusta enemmän kun sain arvostusta tekemästäni työstä.

Kertomusten perusteella yksilöllinen opetussuunnitelma tukee koulun loppuun suorittamista. Yksilöity suunnitelma on mahdollistanut lisätä itselleen kiinnostavia kursseja opetukseen ja suorittaa opintoja omassa aikataulussa. Vastauksissa on mainintoja myös tukiopetuksen merkityksestä, jotta itselle haastavat aineet eivät muodostu esteeksi valmistumiselle.

Eriyisen tuen suunnitelman teko auttoi (omassa tahdissa eteneminen).

Koululta sai tukea sekä ymmärrystä, jonka takia oli helpompi suorittaa opinnot loppuun sekä tehtyä omapolku opiskeluiden suhteen.

Nuoret toivat vastauksissa esiin myös, että vaikka ala, jota opiskelee, ei välttämättä ole mieluinen mahdollistaa se silti tutkintotodistuksen ja ammatin, jolla on

mahdollista myöhemmin hakea töitä. Tämä nähtiin ammattiopintojen suorittamista tukeväksi tekijäksi.

6.3 Nuorten tarvitsema tuki ammattiin valmistumisessa

Lähipiirin antama tuki koettiin tärkeänä ammattiin valmistumisen kannalta ja perheeltä saatu tuki oli mainittu useassa kehyskertomuksessa. Nuorten vastausten perusteella tukemisen lisäksi toivotaan enemmän ymmärrystä niin sukulaisilta ja muilta läheisiltä kuin opettajiltakin. Ymmärrys kuvastui vastauksissa siten, että nuoret toivovat, ettei heidän poissaolonsa tai mahdollinen kiinnostuksen puute tai motivaatio opiskeltavaa alaa kohtaan vaikuta negatiivis- sävytteisesti tai aiheuta pettymystä läheisissä.

Tarinoista oli poimittavissa lähes luettelomaisesti konkreettisia tuen muotoja, joita nuoret kokevat tarvitsevansa opiskelujen loppuun suorittamiseksi. Kaikkien vastausten perusteella tuen muodosta tuli selvästi esille, että jokainen kokee tarvitsemansa tuen eri tavalla, yksilöidysti. Siinä missä joku haluaa lähiopetusta enemmän, toinen toivoo enemmän etätehtäviä. Tarinoissaan nuoret halusivat esimerkiksi yksityisopetusta ja oman opintopolun rakentamista. Nuoret toivat esiin myös, että opintoihin sisältyvät tehtävät tehtäisiin koulussa läsnä ollessa, eikä vapaa-ajalla tarvitsisi murehtia koulutehtävistä tai käyttää vapaa-aikaa niiden tekemiseen.

Toivoisin, että asiat tehtäisiin koulussa, ja että koulun ulkopuolella saisi oikeasti olla vapaalla.

Minulle ei ehdoteta minkäänlaista tukiopetusta tai etäopiskeluvaihtoehtoa.

Tarinoiden perusteella iso osa tarvittavasta tuesta liittyi opintokokonaisuuksiin tai koulujärjestelmään. Toisaalta vastauksista ei tullut esille keneltä nuoret erityisesti toivoivat tietoa esimerkiksi alan vaihtoon liittyvissä asioissa. Vastauksissa oli kuitenkin selkeästi tuotu esille, että tieto alan vaihtoon liittyvistä vaihtoehtoista ja mahdollisesta jatko-opiskelu mahdollisuudesta tukisi nuorta jatkamaan opintoja, vaikka nyt opiskeltava ala ei olisi itselle mieluinen.

Lopulta, koska en saa minkäänlaista tukea, päätän erota koulusta, sillä tiedän että en kuitenkaan tulisi sitä suorittamaan loppuun.

Tukiopetus, ammattiin ohjaus ja alan vaihtoon liittyvä tuki koettiin tärkeänä opiskeluiden aikana. Mielenkiintoista oli, että nuorten kirjoittamat tarinat sisälsivät useita toiveita riittävästä tuen saamisesta, mutta vastauksissa mainittiin myös liian innokas kannustaminen ammattiopintojen suorittamista estäväksi tekijäksi.

6.4 Valmistumisen merkitys nuorten tulevaisuuteen

Ammattiin valmistumisen merkitys rakentuu nuorten kertomuksissa mahdollisuudesta hallita omaa tulevaisuuttaan. Koulutus mahdollistaa työelämään pääsemisen ja nuoret miettivät tulevaisuuden visioissaan myös jatkokoulutusta. Säännöllisten tulojen avulla tulevaisuutta uskaltaa suunnitella ja rakentaa itselleen mieluista arkea. Nuorten vastauksissa valmistuminen koettiin edellytyksenä mieluisan työpaikan löytymisessä. Työn vastapainoksi nuoret kuvasivat vapaa-ajan merkitystä, kun työstä saatu palkka mahdollistaa esimerkiksi matkustelun ja harrastamisen.

Mahdollisesti kielten opiskelu ihan huvikseen.

Kotini olisi rauhallisemmalta sekä paremmalta alueelta ja olisi mukavasti kertynyt säästöjä matkusteluun tai mitä ikinä sitten keksinkin.

Olen saanut työpaikan (päivätyö), joka rullaa omaa tahtiaan ja se on ihan ok työ, vaikka stressiä edelleen on.

Nuoret kokivat tarinoissaan viihtyisän kodin tärkeäksi sekä perheen perustamisen liittyvän valmistumisen jälkeiseen aikaan. Omien lasten tulevaisuuden turvaaminen koettiin tärkeäksi. Tarinoiden perusteella nuoret pyrkivät saamaan tasapainoisen ja onnellisen elämän. Eläytymistarinoista ilmeni myös nuorten halu näyttää, että pystyvät suoriutumaan eivätkä esimerkiksi luovuttaneet opintojen suhteen.

Lapsi/lapset ja heidän ja meidän yhteinen tulevaisuus sekä halu näyttää, että pystyn johonkin.

Huomionarvoista on, että vaihtoehtoiset kehyskertomukset antoivat samankaltaisia vastauksia. Vaikka kehyskertomusten toinen variaatio johdatteli kuvailemaan ja kirjoittamaan negatiivissävytteisesti epäonnistuneen tarinan, kääntyivät tarinat lopulta myönteisiksi ja nuorilla näyttäisi olevan kertomusten perusteella uskoa tulevaan. Esimerkiksi opinnoista valmistumisen tiedetään lisäävän mahdollisuuksia päästä työelämään, kuitenkin epäonnistuneen variaation ohjaamana nuoret uskoivat pääsevänsä töihin ilman ammatillista koulutusta tai ajattelevat olevansa opiskelemassa unelmiensa ammattia toivomallaan tavalla.

Etsisin mikä ammatti olisi kiinnostavin minulle ja tekisin töitä ohella.

Ehkä olen töissä jossain, mihin pääsee ilman sen kummempaa koulutusta. Tai ehkä olen hakenut opiskelemaan uudestaan.

Viiden vuoden päästä olen suorittanut minulle mieleisen alan oppisopimuskoulutuksella.

Puhuttaessa tulevaisuudesta eläytymistarinoissa ilmeni variaation ohjaamana positiivisia ja negatiivisia puolia. Valmistumatta jäämisessä huolettua taloudellinen tilanne ja tietoisuus siitä, että ilman ammattia on vaikea päästä töihin. Tarinoiden perusteella on tulkittavissa, että nuoret ymmärtävät myös erilaisten haasteiden kuuluvan osaksi jokaisen elämää.

Ilman ammattia nykypäivänä on todella vaikea saada töitä ja kaiken lisäksi en tiedä mikä on oikea ammatti juuri minulle.

7 TULOSTEN TARKASTELU JA POHDINTA

7.1 Odotettuja ja yllättäviä tuloksia

Perheen ja läheisten vaikutus nuorten koulusta selviytymiseen on tarinoiden perusteella merkittävä. Nuoret arvostavat paljon perheeltä saamaansa tukea, mutta toisaalta voivat kokea lähipiirin toiveet myös painostavana opintojen edistymiselle. Perheen merkitys tulee esille myös tulevaisuuden ajattelun tarinoissa, missä viitataan omaan perheen perustamiseen ja sen hyvinvointiin. Aiemmissa tutkimuksissa on todettu, että perheen vaikutus lapsen ja myöhemmin nuoren elämään on ilmeinen. Ylisukupolvisuuden huono-osaisuudella on katsottu olevan vahva vaikutus nuoren elämään ja valintoihin myöhemmin.

Tuloksia tarkastellessa kiinnitimme huomioita, etteivät nuoret maininneet lainkaan terveyteen liittyviä tekijöitä tulevaisuuden pohdinnoissa. Ajattelimme, että nuoret vastaisivat terveydentilan olevan hyvinvoinnin osatekijänä ja se rinnastettaisiin myös työkykyyn ja hyvään tasapainoiseen elämään tulevaisuudessa. Hyvä fyysinen ja psyykkinen terveys on kuitenkin todettu tutkimuksissa olevan yksi hyvinvoinnin osatekijä. Vaikea sanoa, miksi tutkimukseen osallistuneet nuoret eivät olleet huolissaan terveydentilastaan suhteessa valmistumiseen. Voisiko ajatella, että nuoret eivät tiedosta esimerkiksi uupumuksen olevan asia, johon olisi syytä hakea ja mahdollista saada terveydellistä apua? Toisaalta terveydentilasta mainitsematta jättäminen voi johtua myös siitä, että nuoruus on aikaa, jolloin terveys lähtökohtaisesti ei huoleta, ellei sen kanssa ole todettu selkeää problematiikkaa.

Ehkä vielä yllättävämpää oli huomata, etteivät nuoret puhuneet kertomuksissa myöskään päihteidenkäytöstä, joka kuitenkin on nuorten ja erityisesti nuorten aikuisten keskuudessa varsin tavallinen ilmiö. Päihteidenkäytöllä on katsottu olevan vaikutusta myös nuorten elämänhallintaan, opintojen suorittamiseen ja opintojen keskeytymisen uhkaan. Nuorten mielenterveys- ja päihdeongelmilla on vaikutusta tutkimusten mukaan myös kyvykkyyteen ja motivaatioon hakeutua opin-

toihin. Mainitsemattomuus päihteiden käytöstä voi johtua siitä, että kehyskertomuksien tukikysymyksissä ei johdateltu nuorta kertomaan suoranaisesti terveydentilasta tai päihteidenkäytöstä. Tukikysymykset ohjaavat enemmän kertomaan koulu, harrastus ja kotiasioita, ja nämä vastatuissa kertomuksissa kuvautuvat. Jos kehyskertomuksiin olisi lisännyt tukikysymyksen, joka viittaisi kertomaan terveydentilasta tai päihteidenkäytöstä olisi vastauksissa varmasti pohdittu näiden vaikutusta opintoihin ja niiden suorittamiseen.

Mielenkiintoista on, että nuoret kokivat toisten asettamat paineet ja muihin vertaamisen estävänä tekijänä opintojen suorittamiseen. Nuoriin kohdistetaan usein odotuksia ja ulkopuolista painetta myös yhteiskunnan tasolta. Nuorilta odotetaan normaaleja aikuisuuteen liittyviä asioita, kuten perheen perustamista, opintojen suorittamista ja työelämään siirtymistä, kuitenkin osa nuorista valitsee tietoisesti toisin. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. Lapset nuoret ja perheet. Syrjäytyminen ja syrjäytymisen riskitekijät 2018.) Osalla nuorista vertaileminen ja toisten asettamat paineet voivat liittyä myös heikkoon itsetuntoon. Ympäristön annetaan vaikuttaa itseen mielipiteiden kautta. Kenties nuoret vertaavat itseään toisiin ikäisiinsä ja pettyvät omiin suorituksiin, jos odotukset eivät täyty.

Huomionarvoista on myös vastausten perusteella saatu yllättävän positiivinen tulevaisuuden kuva, vaikka opinnot jäisivät kesken. Nuorten tarinoissa ei tuotu esille, että ilman ammattia viiden vuoden päästä olen työtön tai ei ole tuloja. Pohdimme, onko nuorilla usko tulevaisuuteen ja pärjäämiseen niin vahva tuossa vaiheessa elämää, että luotetaan vain kaiken sujuvan hyvin. Nuorten syrjäytymisvaaran uhka on todellinen ongelma Suomessa. Haastaa ajattelemaan, missä vaiheessa nuori joutuukin kohtaamaan toisenlaisen todellisuuden kuin mitä odotti ja mistä haaveili ja mitä silloin ammattilaisena voisi tehdä tukeakseen nuorta löytämään oman selviytymisen polun.

7.2 Metodisten ratkaisujen onnistuminen

Eläytymismenetelmän käyttö aineistonkeruussa ei ollut ehkä paras mahdollinen keino kerätä aineistoa kohderyhmältä, etenkin yllättävän koronaepidemian vuoksi. Opinnäytetyöprosessin aikana meille muodostui erityiseksi haasteeksi saada nuoria osallistumaan tutkimukseen. Olimme lähtökohtaisesti ajatelleet osallistuvamme aineiston keruuseen paikan päällä Kuopiossa, mutta yhteistyökumppanilta saadun palautteen ja ajatusten perusteella, sitä ei pidetty hyvänä vaihtoehtona kohderyhmän nuorten kannalta. Vallalla oleva koronaepidemia toi omat haasteensa myös Vamoksen toimintaan ja aikatauluihin, emmekä me halunneet siinä tilanteessa työntekijöille yhtään lisätyötä opinnäytetyömme varten. Yksilövalmennuksen alettua kesän 2020 alussa uudestaan, sai yksilövalmentaja kerättyä nopeasti aineiston niiltä nuorilta, jotka olivat olleet suostuvaisia tutkimukseen osallistumisesta.

Yksilövalmentaja toi esiin, että kehyskertomuksen tehtävänanto oli osalle nuorista myös epäselvä ja toisaalta toteutuksena hankala, sillä tiedosto oli tallennettu pdf muotoon, jota ei pystynyt tietokoneella saamaan enää muokkausversioon. Tämä oli harmillista myös siksi, että vastaukset annettiin suurimmilta osin etäyhteyksillä tietokoneen välityksellä. Lisäksi osa nuorista mietti, onko tarkoitus kertoa rehellisesti omasta elämästä ja kokemuksista sekä kuuluuko tehtävässä vastata molempiin kehyskertomuksiin.

Olemme miettineet, olisiko tutkimuksen toteutus ollut toimivampi nuorille esimerkiksi haastatteleamalla. Saamamme palautteen perusteella valmiit haastattelukysymykset olisivat voineet olla ymmärrettävämpiä osalle nuorista, mutta miten haastattelut olisivat toteutuneet, kun näillä nuorilla oli vaikea kertoa vieraalle ihmisille henkilökohtaisista asioista? Ymmärrettävää on, että tarina muotoisen vastauksen kirjoittaminen on voinut olla vaikeaa nuorille, joilla on haasteita koulunkäynnissä, mutta toisaalta kehyskertomuksissa oli mukana tukikysymyksiä tarinoiden kirjoittamisen helpottamiseksi. Eläytymismenetelmää käyttämällä halusimme erityisesti nähdä, mitä vapaa pohdiskelu voisi tuottaa vastauksissa. Tutkimukseen osallistujien vähäinen määrä on luotettavuutta vähentävä tekijä, vaikka meillä ei toisaalta ole tietoa olisimmeko saaneet osallistujia enempää jotakin

toista menetelmää käyttämällä. Harmillista on, ettemme päässeet itse tapamaan nuoria ja kertomaan henkilökohtaisesti tutkimuksesta ja vastata eteen tuleviin kysymyksiin. Tutkimuksemme muutoinkin toteutui koronaepidemian alkuvaiheessa. Olisi mielenkiintoista nähdä muuttuisivatko tarinat oleellisesti, jos tutkimus toistettaisiin, kun koronaepidemia on helpottanut rajoituksia.

Haasteista huolimatta saimme kehyskertomuksilla vastaukset asettamiimme tutkimuskysymyksiin, mikä antaa meille kokemuksen opinnäytetyön onnistumisesta. Saimme nuorten kirjoittamien tarinoiden perusteella tietoa siitä, mitkä asiat voisivat vaikuttaa nuorten ammattiopintojen loppuun saattamiseksi ja minkä he olisivat toivoneet olevan toisin. Vaikka olemme jälkikäteen pohtineet tutkimuksen toteutusta myös muulla keinoin, antoi kertomusten kautta vastaaminen nuorille mahdollisuuden käyttää mielikuvitusta ja uskallusta unelmoida. Tämän tulkitimme erityisesti niistä vastauksista, joissa haaveiltiin elämästä viiden vuoden kuluttua. Koska eläytymistarinoiden tuottaminen perustuu tutkittavien kykyyn ilmaista itseään kirjallisesti rajaa se harmillisesti pois mahdollisuuksia niiltä nuorilta, jotka kokevat kirjoittamisen hankalaksi. Erityisesti nyt koronaepidemian aikana, kun aineistonkeruuta ei voitu toteuttaa lähityöskentelyssä, vaan vastaukset annettiin pääosin tietokoneen välityksellä. Olimme ennen aineistonkeruuta pohtineet vaihtoehtoisesti myös, että yksilövalmentaja voi auttaa nuorta kirjoittamaan tarinaa nuoren kertoessaan sitä hänelle, jotta kukaan nuorista ei jättäisi vastaamatta tai osallistumatta tutkimukseen sen takia, että kokee epävarmuutta kirjoittamisessa.

Eläytymismenetelmän mukaisesti emme antaneet merkitystä sille, onko vastaus fiktiivinen vai kuvaako se todellista tilannetta. Tärkeämpää oli saada tietoa nuorten haaveista, toiveista ja kokemuksista ja antaa painoarvoa niille todenperäisyydestä riippumatta. Ei ole väliä onko asia totuudenmukainen vai kuviteltu, se kertoo kuitenkin nuorten ajatuksista ja siitä millaisia merkityksiä tarinoissa on.

7.3 Tulosten soveltaminen

Vaikka tutkimukseen osallistuvien määrä oli pieni, voi silti saatuja tuloksia hyödyntää nuorten kanssa työskennellessä. Vastauksissa nuoret tuovat arvokasta tietoa ja ajatuksia siitä, millaista tukea he kokevat tarvitsevansa sekä kenen tai keiden he erityisesti toivovat vaikuttavan omaan elämään ja opintojen suorittamiseen. Tulokset auttavat nuorten kanssa työskenteleviä ymmärtämään nuorten kokemusmaailmaa ja tätä kautta sillä on varmasti merkitystä niin ohjaamisen onnistumiseen kuin luottamuksellisen vuorovaikutussuhteen rakentumiseen esimerkiksi yksilövalmennuksessa. Kun ammattilainen ymmärtää millaista tukea ja apua nuori itse kaipaa, voi ammattilainen paremmin ohjaustilanteissa ottaa näitä asioita esille ja yhdessä nuoren kanssa ratkoa eteen tulevia esteitä ja haasteita. Kun ongelmat ovat nuoren itsensä sanoittamia, kohdistuu silloin tuen tarve suoraan nuoreen ja hänen omiin asioihinsa. Tällöin mahdolliset kokemukset ulkopuolisuudesta ja irrallisuuden tunteesta vähentyvät.

Kuten aiemmissakin tutkimuksissa on todettu, on osallisuuden kokemuksella iso merkitys nuoren itsetuntoon ja tavoitteellisuuteen. Kun nuori kokee osallisuutta, yhteenkuuluvuuden tunnetta ja tasavertaisuutta suhteessa muihin, vahvistaa se myös nuoren ammatillista tavoitteellisuutta. Vastauksia voidaan hyödyntää monessa suhteessa, kuten esimerkiksi silloin kun rakennetaan vuorovaikutuksellisia työskentelytapoja ja keskustelevaa opetusta.

Valtakunnallisesti koronaepidemia on asettanut yhteiskunnallisia haasteita, eikä opiskelumaailmakaan ole niiltä välttynyt. Koko Suomea koskettanut digiloikka näkyy myös oppilaitoksissa, kun opiskelu siirtyi toteutettavaksi etänä suhteellisen pikaisella aikataululla. Oppilaitokset olivat muutoksen edessä ja opetuksen toteuttaminen on varmasti ollut haasteellista eikä vähiten juuri keskeyttämisvaarassa olevien opiskelijoiden suhteen. Toisaalta kevään 2020 aikana mediakeskusteluja seuratessa asian tiimoilta kävi ilmi, että osalle opiskelijoista etätöskentely saattoikin olla toimivampaa ja opiskelu helpompaa kuin lähiopetuksessa. Sama ilmiö tuli esille myös saamissamme vastauksissa. Kiinnostavaa on seurata, miten oppilaitoksilla ja opettajilla on mahdollisuuksia vastata jatkossakin erilaisien oppijoiden tarpeisiin.

7.4 Vamos-suhteen toimivuus

Yhteistyö Vamoksen kanssa oli toimivaa. Aloitimme yhteistyön Helsingissä, josta saimme yleistä tietoa Vamoksen hankkeesta. Tutkimuksen suunta alkoi muotoutua hiljalleen ja Oppilaitos- Vamos hanke Kuopiossa tuntui toteutuksen kannalta parhaalta paikalta, jonka kautta saimmekin tutkimukseen osallistuvat mukaan. Jälkeenpäin ajattelimme, että olisimme voineet olla enemmän yhteydessä hankkeen työntekijöihin ja ottaa heitä mukaan alussa esimerkiksi suunnitteluvaiheeseen. Opinnäytetyön suunta ja tutkimuskysymykset muokkaantuivat matkan varrella erityisesti koulusta saadun ohjauksen avulla. Toisaalta ajatuksenamme oli kuormittaa työntekijöitä mahdollisimman vähän ja päästä itse paikan päälle toteuttamaan koko tutkimus alusta loppuun. Olemme kuitenkin lopputulokseen tyytyväisiä, matkalla tulleista haasteista huolimatta. Tämä työ eteni tutkimuskysymysten ohjaamana ja saatu aineisto vastasi työmme tarkoitukseen ja tavoitteen. Koko opinnäytetyö prosessia voinee verrata myös työelämään, missä eteemme tulee niin haasteita verkostoyhteistyötahojen sekä asiakkaiden kanssa, kuin koronaviruksen kaltaisia yllättäviä tekijöitä.

LÄHTEET

- Aaltonen, M., Ojanen, T., Vihunen, R. & Vilén, M. (2007). Nuoren aika. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit.
- Ahonen, T., Torppa, M., Määttä, S., & Eklund, K. (2013). Ovatko oppimisvaikeudet uhka hyvinvoinnille? Teoksessa Reivinen, & L. Vähäkylä (toim.) Ketä kiinnostaa? Lasten ja nuorten hyvinvointi ja syrjäytyminen (97–110). Helsinki, Finland: Gaudeamus.
- Alanen, O. & Kotkavuori A. i.a Välittämisen ammattilaiset, Vamoksen käsikirja etsivään nuorisotyöhön. Helsingin Diakonissalaitos. Saatavilla 8.12.2019. <https://www.hdl.fi/wp-content/uploads/2018/01/Helsingin-Diakonissalaitos-julkaisu-v%C3%A4litt%C3%A4misen-ammattilaiset-vamos.pdf>
- Berg, N., Huurre, T., Kiviruusu, O. & Aro, H. (2011). Nuoruusiän huono-osaisuus ja sen kasautumisen yhteys kuolleisuuteen. Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti 2011: 48 168–181. Saatavilla 20.8.2020. <https://journal.fi/sla/article/view/4499>
- Bowen, Glenn A. (2009). Document Analysis as a Qualitative Research Method. Saatavilla 1.3.2020. https://www.researchgate.net/profile/Glenn_Bowen/publication/240807798_Document_Analysis_as_a_Qualitative_Research_Method/inks/59d807d0a6fdcc2aad065377/Document-Analysis-as-a-Qualitative-Research-Method.pdf.
- Ellis, W. E., Dumas, T. M., & Forbes, L. M. (2020). Physically isolated but socially connected: Psychological adjustment and stress among adolescents during the initial COVID-19 crisis. *Canadian Journal of Behavioural Science / Revue canadienne des sciences du comportement*, 52(3), 177–187. Saatavilla 15.10.2020. <http://dx.doi.org/10.1037/cbs0000215>.
- Eskola, J. (1997). Eläytymismenetelmäopas Tampere: TAJU.
- Eskola, J., Mäenpää, T. & Wallin, A. (2017). Digitalistoituva ja monikielisyvä eläytymismenetelmä aikamme muutosten tutkimusvälineenä. Teoksessa J. Eskola, T. Mäenpää & A. Wallin (toim.) Eläytymismenetelmä 2017: Perusteema ja 11 muunnelmaa, 151–169. Tampere:

- Tampere University Press. Saatavilla 5.10.2020.
https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/102485/Eskola_ym_Elaytymismenetelma_2017.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
- Eskola, J., Virtanen, S. & Wallin, A. (2018). Tiedettä tarinoista: Eläytymismenetelmän käyttö ja soveltaminen, 87–103. Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Helsingin Diakonissalaitos. (2018). Vamos on valittu Kelan palveluntuottajaksi nuorten Nuotti-valmennukseen. Saatavilla 25.7.2020
<https://www.hdl.fi/blog/2018/07/25/vamos-valittu-kelan-palveluntuottajaksi-nuorten-nuotti-valmennukseen/>
- Helsingin Diakonissalaitos. (2019) OPPILAITOS-VAMOS: Vamos Kuopio ja Savon ammattiopisto yhdistivät voimansa. Saatavilla 1.2.2020.
<https://www.hdl.fi/blog/2019/04/02/vamos-kuopio-ja-savon-ammattiopisto-yhdistivat-voimansa/>
- Helsingin Diakonissalaitos. (2020) Vamos 2.aste -Vierellä kulkevaa tukea opintojen etenemiseen ja läpäisyyn. Saatavilla 24.10.2020.
<https://www.hdl.fi/blog/2019/01/31/vamos-2-aste/>
- Heikkinen, H.,L.,T., (2018) Kerronnallinen tutkimus, 229–252. Teoksessa: Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2005. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi
- Honkatukia, P. (2018). Haastattelu nuorisotutkimuksen metodina. Teoksessa T. Kiilakoski & P. Honkatukia (toim.) Miten tutkia nuoria ja nuorisotyötä, 149–170. Tampere: Vastapaino.
- Järvinen, T. & Vanttaja, M. (2013). Koulupudokkaiden työurat Vuosina 1985 ja 1995 koulutuksen ja työn ulkopuolella olleiden nuorten urapolkujen vertailua. Yhteiskuntapolitiikka 78 (2013):5. Saatavilla 5.11.2019.
<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/110584/jarvinen.pdf?sequence=2&isAllowed=y>
- Kainulainen, S. (2006). Huono-osaisuuden kasautuminen ja pitkittyminen Suomessa 1970–2000. Yhteiskuntapolitiikka 71 (2006:4). Saatavilla 5.11.2020. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201209117253>

- Kallio, J.M., Kauppinen, T.M. & Erola, J. (2016). Cumulative Socio-economic Disadvantage and Secondary Education in Finland. *European Sociological Review*, Vol. 32, No. 5, 649–661. University of Turku, Turku, Finland. Saatavilla 26.5.2020.
<https://doi.org/10.1093/esr/jcw021>
- Kela. Nuoren ammatillinen kuntoutus. (2018). Saatavilla 30.9.2020.
<https://www.kela.fi/nuoren-ammattillinen-kuntoutus>.
- Kestilä, L. (2008). Pathways to health, Determinants of Health, Health Behaviour and Health Inequalities in Early Adulthood. Department of Sociology, University of Helsinki. Saatavilla 7.4.2020. <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/78228/2008a23.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Kiilakoski, T., Honkatukia, P. & Huttunen, R. (2018). Teoria nuorten ja nuorisotyön tutkimuksessa. Teoksessa T. Kiilakoski & P. Honkatukia (toim.) *Miten tutkia nuoria ja nuorisotyötä*, 54–74. Tampere: Vastapaino.
- Koskela, T., Reis, T. & Sinkonen, H-M. (2016). Irrallisuudesta osallisuuteen- valmiuksia koulupudokkuuden vähentämiseen. Saatavilla 5.10.2020.
<http://elektra.helsinki.fi/oa/2489-5822/18/4/irrallis.pdf>
- Kuula R. (2000). Syrjäytymisvaarassa oleva nuori koulun paineessa. Koulu ja nuorten syrjäytyminen. *Kasvatustieteellisiä julkaisuja N:o 61*. Joensuu: Joensuun yliopistopaino.
- Laukkanen, T., Pekkarinen, E. & Vilmilä, F. (2018). Nuorisotutkimuksen etiikka. Teoksessa T. Kiilakoski & P. Honkatukia (toim.) *Miten tutkia nuoria ja nuorisotyötä*, 75–97. Tampere: Vastapaino. L 1301/2014.
- Määttä, M. & Määttä, A. (toim.) (2015). Parempia ratkaisuja koulutuksen ja työn ulkopuolella olevien nuorten tukemiseen. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta. Saatavilla 6.4.2020. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79533/parempia%20ratkaisuja%20koulutuksen%20ja.pdf_
- Nurmi, J-E. (2011). Miksi nuori syrjäytyy? *NMI-bulletin*, 2011, Vol. 21, No. 2. Niilo Mäki säätiö. Saatavilla 6.12.2019. <https://bulletin.nmi.fi/wp-content/uploads/2011/04/Nurmi.pdf>

- Nurmi, J-E., Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Pulkkinen, L. & Ruoppila, I. (2006). Ihmisen psykologinen kehitys. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.
- Nuorisotyöstä Suomessa (2020). Toimintamuodot. Saatavilla 10.7.2020. <https://nuorisotyosta.fi/toimintamuodot>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. Nuorisoalan järjestöt saavat toimintaansa yli 18 miljoonaa. Saatavilla 4.3.2020. <https://minedu.fi/-/nuorisoalan-jarjestot-saavat-toimintaansa-yli-18-miljoonaa>
- Opiskeluterveydenhuollon opas (2020). Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2020:14. Saatavilla 9.9.2020. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162195/STM_2020_14_J.pdf?sequence=4&isAllowed=y
- Paananen, R., Surakka, A., Kainulainen, S., Ristikari, T. & Gissler, M. (2019). Nuorten aikuisten syrjäytymiseen liittyvät tekijät ja sosiaali- ja terveyspalveluiden ajoittuminen. Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti 2019: 56: 114–128. Saatavilla 28.4.2020. <https://doi.org/10.23990/sa.73002>.
- Pekkari, M., Tavoitteellinen ohjauskeskustelu. (2009). Hämeenlinna: Tammi.
- Poikkeus, Rasku-Puttonen, Lerkkanen, Kuorelahti, Siekkinen, Kiuru & Nurmi (2013) Osallistava koulu syrjäytymisen ehkäisijänä. Teoksessa Reivinen, & L. Vähäkylä (toim.) Ketä kiinnostaa? Lasten ja nuorten hyvinvointi ja syrjäytyminen (97–110). Helsinki, Finland: Gaudeamus.
- Rissanen, P., Parhiala, K., Kestinen, L., Härmä, V., Honkatukia, J., Jormanainen, V. (2020). COVID-19-epidemian vaikutukset väestön palvelutarpeisiin, palvelujärjestelmään ja kansantalouteen – nopea vaikutusarvio. Terveys- ja hyvinvoinninlaitoksen raportti 8/2020. Saatavilla 15.10.2020. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-496-7>.
- Sipilä, N., Kestilä, L. & Martikainen, P. (2011). Koulutuksen yhteys nuorten työttömyyteen Mihin peruskoulututkinto riittää 2000-luvun alussa? Yhteiskuntapolitiikka 76 (2011:2). Saatavilla 6.4.2020. <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/100556/sipila.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
- L 1285/2016. Nuorisolaki. Saatavilla 21.12.2020. <https://finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20161285>

- L 1301/2014. Sosiaalihuoltolaki. Saatavilla 27.6.2020. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301>
- Sosiaalihuoltolain soveltamisopas. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2017:5. Saatavilla 15.6.2020. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80391/05_17_Sosiaalihuoltolain%20soveltamisopas.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Sutela, E., Törmäkangas, L., Toikka, E., Haapakorva, P., Hautakoski, A., Hakovirta, M., Rasinkangas, J., Gissler, M. & Ristikari, T. (2016). Nuorten hyvinvointi ja syrjäytymisen riskitekijät Suomen kuudessa suurimmassa kaupungissa Helsinki, Espoo, Vantaa, Turku, Tampere ja Oulu. Terveysten- ja hyvinvoinninlaitoksen raportti 5/2016. Saatavilla 6.4.2020. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/130760/URN_ISBN_978-952-302-662-9.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Terveysten- ja hyvinvoinninlaitos.(2018). Lapset, nuoret ja perheet. Syrjäytyminen ja syrjäytymisen riskitekijät. Saatavilla 7.4.2020. https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/nuorten-syrjaytyminen/syrjaytyminen-ja-syrjaytymisen-riskitekijät
- Tilastokeskus. Ammatillinen koulutus. (2019) Julkaistu 27.9.2019. Saatavilla 13.10.2020. https://www.stat.fi/til/aop/2018/aop_2018_2019-09-27_tie_001_fi.html
- Tilastokeskus. Koulutuksen keskeyttäminen. (2019) Julkaistu 14.3.2019. Saatavilla 13.10.2020. https://www.stat.fi/til/kkesk/2017/kkesk_2017_2019-03-14_tie_001_fi.html
- Työ- ja elinkeinoministeriö (12/2011). Nuoret työmarkkinoiden ja opiskelun ulkopuolella. Saatavilla 10.10.2020. <https://tem.fi/documents/1410877/3346190/Nuoret+ty%C3%B6markkinoiden+ja+opiskelun+ulkopuolella+17032011.pdf>.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2009). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Tammi
- Valtioneuvoston julkaisuja. (2019:27). Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta. Saatavilla 7.10.2020. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/161823>

Valtiovarainministeriön julkaisuja. (11/2013). Enemmän ongelmien ehkäisyä, vähemmän korjailua? Perheitä ja lapsia tukevien palvelujen tuloksellisuus ja kustannusvaikuttavuus. Saatavilla 4.8.2020.

https://www.researchgate.net/publication/236880520_Enemmän_ongelmien_ehkäisyä_vähemmän_korjailu

Vapaaehtoistyö. Miksi auttaa meidän kauttamme?. i.a. Saatavilla <https://vapaaehtoistyö.fi/miksi-auttaa-meidan-kauttamme/>

Vauhkonen, T., Kallio, J. & Erola, Jani (2017). Sosiaalisen huono-osaisuuden ylisukupolvisuus Suomessa. Yhteiskuntapolitiikka 82 (2017):5. Saatavilla 8.11. 2019. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135433/YP1705_Vauhkonenym.pdf?sequence=2&isAllowed=y

LIITE 1. Suostumus tutkimukseen osallistumisesta

Suostumus tutkimukseen osallistumisesta

Olemme opiskelijoita Helsingin Diakonia- ammattikorkeakoulusta, jossa suoritamme Ylemmän ammattikorkeakoulun tutkintoa. Opinnäytetyömme käsittelee koulupudokkuuden ennaltaehkäiseviä keinoja nuorten näkökulmasta. Tutkimus tehdään yhteistyössä Kuopion Oppilaitos-Vamos hankkeen kanssa.

Keräämme tietoa laadullisen eläytymismenetelmän avulla. Tutkimustilanteessa kaikki osallistujat saavat samanlaisen kertomuksen, jonka pohjalta kirjoitetaan tarina. Tutkimustulokset julkaistaan Helsingin Diakonissalaitoksen internet sivuilla sekä Theseus -tietokannassa.

Kiitos, kun olet mukana.

Saara Autio ja Pirjo Huttunen

Minulle on selvitetty yllä mainitun tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuksessa käytettävät tutkimusmenetelmät. Olen tietoinen siitä, että

- tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista.
- tutkimukseen osallistuminen ei aiheuta minulle minkäänlaisia kustannuksia
- henkilöllisyyteni jää vain tutkijan tietoon
- minua koskevaa aineistoa käytetään vain tähän tutkimukseen ja aineisto hävitetään tutkimuksen valmistuttua.

Osallistun tähän tutkimukseen kirjoittamalla tarinan eläytymismenetelmän kehyskertomuksen osoittamalla tavalla.

Suostun siihen, että antamiani tietoja käytetään kyseisen tutkimuksen tarpeisiin.

Halutessani voin keskeyttää tutkimukseen osallistumisen, milloin tahansa ilman, että minun täytyy perustella keskeyttämistäni tai että se vaikuttaa minuun asiakassuhteeseeni.

---

pvm ja paikka

Tutkittavan allekirjoitus ja nimenselvennys

Huoltajan allekirjoitus ja nimenselvennys
(tarvitaan vain, jos osallistuja on alaikäinen)

LIITE 2. Kehskertomuksen ohjeistus nuorelle

Seuraavassa on kaksi erilaista kehskertomusta liittyen ammattiopintoihin ja elämään. Kehskertomukset poikkeavat toisistaan vaihtoehtoisella tavalla.

Luettuasi kehskertomukset, toivomme, että kirjoitat meille tarinan molemmista kehskertomusvariaatioista tukikysymyksiä apuna käyttäen.

Vastata voit kirjoittamalla tarinasi Word-tiedostolle tietokoneella tai perinteisesti paperille. Olemme varanneet aikaa kirjoittamiselle tunnin.

Kiitos, kun osallistut.

Olen: nainen __ mies__

Ikä:

LIITE 3. Kehyskertomus ensimmäinen variaatio

Eläydy alla olevaan tilanteeseen ja kirjoita meille tarina.

Kuvittele, että opiskelet ammattikoulussa. Olet hakenut kouluun, koska yläkoulussa kaikkien kuului tehdä niin. Et ole edes varma, oletko valinnut oikean alan ja opiskelu ei muutenkaan aina kiinnosta. Sinulla on tavallista enemmän poissaoloja ja joudut selvittämään niitä vähän väliä opettajan ja toisinaan koulun kuraattorinkin kanssa. Saat kuitenkin suoritettua opinnot loppuun ja valmistut.

Kuvaile elämäsi, koulu, harrastus ja kotiasioita. Mikä tai ketkä saivat sinut jatkamaan koulussa? Saitko joltakin erityisesti tukea opintojen loppuun suorittamisessa? Mitkä asiat auttoivat sinua, mistä asioista ei ollut mitään hyötyä?

Miltähän elämäsi näyttäisi viiden vuoden kuluttua?

LIITE 4. Kehyskertomus toinen variaatio

Eläydy alla olevaan tilanteeseen ja kirjoita meille tarina.

Kuvittele, että opiskelet ammattikoulussa. Olet hakenut kouluun, koska yläkoulussa kaikkien kuului tehdä niin. Et ole edes varma, oletko valinnut oikean alan ja opiskelu

ei muutenkaan kiinnosta. Sinulla on tavallista enemmän poissaoloja ja joudut selvittämään niitä vähän väliä opettajan, koulun kuraattorin ja milloin kenenkin kanssa. Lopulta saat tarpeeksesi ja keskeytät koulun huolimatta kaikesta tuesta, jota sinulle yritetään tarjota.

Kuvaile elämäsi, koulu, harrastus ja kotiasioita. Mikä sai sinut lopettamaan koulun? Olisitko halunnut enemmän apua opintojen suorittamiseksi, millaista? Olisiko ollut mitään keinoja, jotka olisivat saaneet sinut suorittamaan opinnot loppuun?

Miltähän elämäsi näyttäisi viiden vuoden kuluttua?